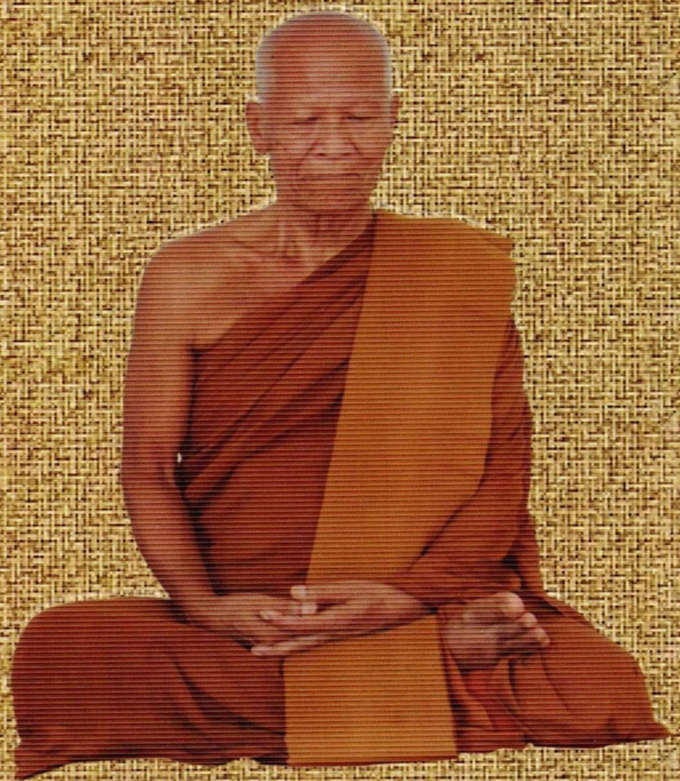
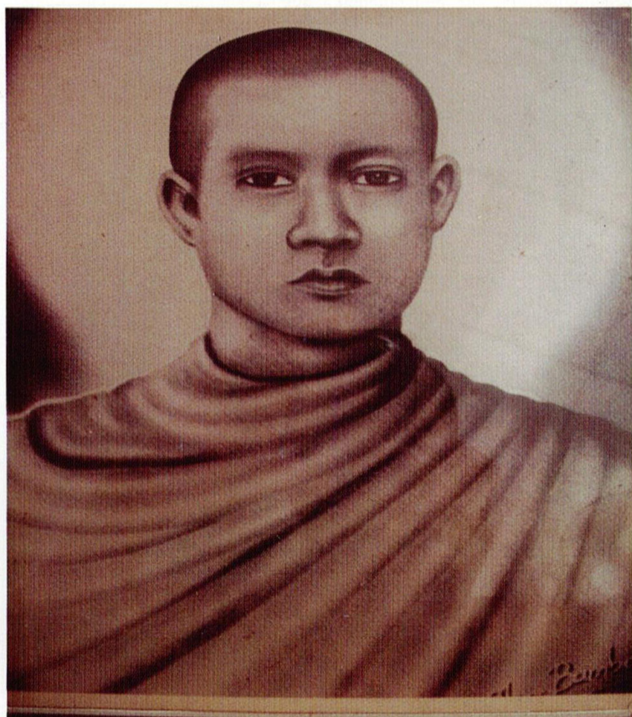
หนังสือชีวประวัติ

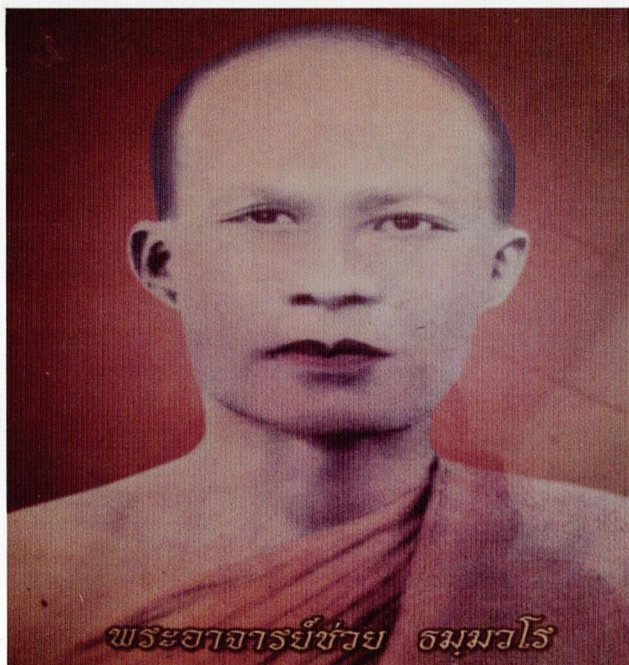

หลวงปู่บุญมา สุขีโว

วัดสามัคคีสิริมงคล บ้านสุขเกษม
ต.หนองบัว อ.เมือง จ.หนองบัวลำภู

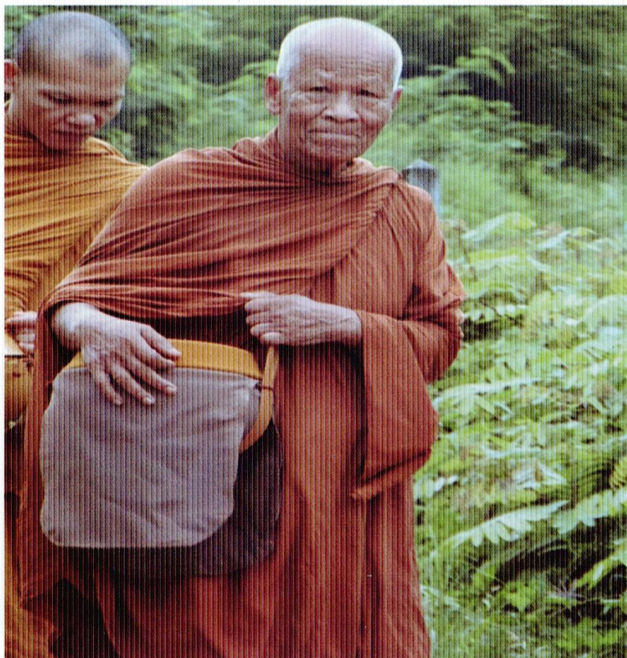

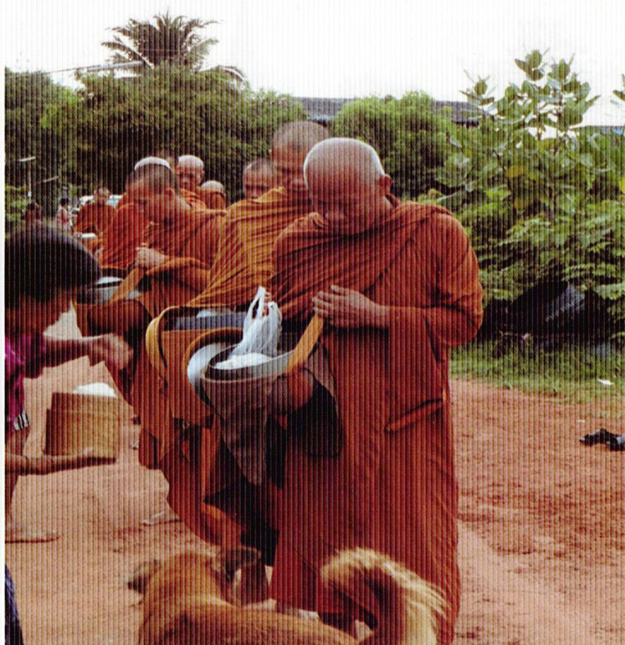
พระอาจารย์สอ สุมังคโล

พระอาจารย์ช่วย ธัมมวโร

พระครูปทุมมงคลญาณ(หลวงปู่บุญมา สุชีโว) เจ้าอาวาสวัดสามัคคีสิริมงคล

หลวงปู่ขณะเดินรับบิณฑบาตภายในหมู่บ้าน

โบสถ์และเจดีย์ภายในบริเวณวัดที่องค์หลวงปู่มีดำริให้สร้างขึ้น

คำนำ

ชีวประวัติหลวงปู่บุญมา สุชีโว ได้เขียนขึ้นด้วยตัวของหลวงปู่เอง ประวัติตั้งแต่วันเกิด ถึงปัจจุบัน เนื่องจากหลวงปู่ได้รับคำถามหลายครั้งจากโยมว่าหลวงปู่บวชมานานหรือยัง ได้กี่พรรษาแล้ว และหลวงปู่เคยบอกว่าได้ 50 พรรษากว่า อายุหลวงปู่ขณะนี้ 70 ปีกว่า จำพรรษาอยู่ที่ไหนมาบ้าง เมื่อปี พ.ศ. นั้นอยู่ที่ไหน หรือ พ.ศ. นี้อยู่ที่ไหน หลวงปู่ก็จำได้บ้างไม่ได้บ้าง ต้องใช้เวลาทบทวนกันนาน และไม่มีใครจะสามารถบอกเล่าได้เท่ากับตัวหลวงปู่เอง และอีกประการหนึ่งหลวงปู่เคยไปเผาศพครูบาอาจารย์ต่างๆ เวลาเขาอ่านประวัติของครูบาอาจารย์นั้นๆ ว่าท่านเหล่านั้นเคยจำพรรษาที่ไหนมาบ้าง ส่วนมากจะไม่ถูกต้องเพราะเป็นการคาดเดาเท่านั้น ส่วนอีกประการหนึ่งพระสมัยนี้เป็นไปหลายอย่างบางท่านบวชแล้วสึก และสึกแล้วบวชอีกหลายครั้ง บางท่านบวชมหานิกายแล้วก็เปลี่ยนมาเป็นธรรมยุติ เปลี่ยนไปเปลี่ยนมา แต่หลวงปู่ไม่เป็นเช่นนั้น หลวงปู่จึงขอเล่าประวัติของตัวเองไว้เพื่อไม่ให้ญาติโยมสับสน เพราะหลวงปู่ไม่ได้เกิดและบวชในจังหวัดหนองบัวลำภู

การเล่าประวัติหลวงปู่ก็มีส่วนหลงลืมไปบ้าง เพราะกาลเวลายาวนานมาแล้ว สัญญาอนิจจา ความจำไม่เที่ยง เบื้องต้นหลวงปู่คิดว่าจะเล่าเรื่องการจำพรรษาเท่านั้น ต่อมาพระอาจารย์สุขเกษม ยะสะวัฒฒะโน ขอร้องให้เล่าเรื่องที่พบเจอจริงก็ดูจะพิสดารสักหน่อย แต่เพื่อเป็นแนวทางของกุลบุตรลูกหลานได้ศึกษาต่อไป จึงได้พิจารณาเล่าต่อเป็นบางส่วนเท่านั้น

ชีวประวัติหลวงปู่บุญมา สุชีโว พิมพ์ครั้งแรก เพื่อแจกญาติโยมในวันที่ 28 พฤษภาคม 2550 ส่วนการพิมพ์ครั้งที่ 2 นี้ เพื่อแจกญาติโยมในโอกาสฉลองอุโบสถวัดสามัคคีสิริมงคล วันที่ 18 - 20 ธันวาคม 2555

หลวงปู่บุญมา สุชีโว

สารบัญ

ชีวประวัติหลวงปู่บุญมา สุชีโว
วัดสามัคคีสิริมงคล เลขที่ 162 บ้านสุขเกษม หมู่ 4
ต.หนองบัว อ.เมือง จ.หนองบัวลำภู

สูติบัตร

ที่............

รับแจ้งความที่ ต. กระจาย อ.ลุมพุก จ.อุบลราชธานี วันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2475

ชื่อผู้เกิด เด็กชายบุญมา นามสกุล จันทร์เหลือง เพศชาย วัน-เดือน-ปีที่เกิด วันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2475 7 ฯ 6 ปีวอก เกิดที่ บ้านเลขที่ 91 หมู่ที่ 5 ต.กระจาย

บิดาชื่อ นายสัง จันทร์เหลือง มารดาชื่อ นางเจียม จันทร์เหลือง

ลงนาม ผู้รับแจ้งความ ขุนกำจัด กงจางการ

ตำแหน่งกำนันประจำตำบล

มีพี่น้องร่วมกัน 9 คน ดังต่อไปนี้

1. นายสา จันทร์เหลือง
2. หลวงปู่บุญมา สุชีโว (จันทร์เหลือง)
3. นายบุผา จันทร์เหลือง
4. นางพา
5. นางทา
6. นายเสาร์ จันทร์เหลือง
7. นางเนา
8. นางเภา
9. นางสิงห์ทา

เกิดที่บ้านศรีฐานทุกคน

(ส.ต. 16)

หมายเรียกเข้ารับราชการทหาร

ที่.................. ที่ว่าการอำเภอลุมพุก

วันที่ 10 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2494

หมายมายัง นายบุญมา จันทร์เหลือง

อายุ 21 ปี เป็นบุตรนายสัง – นางเจียม บ้านศรีฐาน เลขที่บ้าน - หมู่ที่ 12 ต.กระจาย อ.ลุมพุก จ.อุบลราชธานี ให้มา ณ ที่โรงเรียนวิทยามัดร์ลุมพุก1 ในวันที่ 16 เดือน เมษายน พ.ศ. 2495 ตรงกับวัน – ค่ำ เดือน ปี เวลา 08.00 น. เพื่อตรวจเลือกเข้ารับราชการทหาร

(ลงชื่อ)..

ประทับตราประจำตำแหน่งเป็นสำคัญ

ชีวิตเมื่อยังเป็นฆราวาส

ข้าพเจ้า แต่ยังเยาว์วัย อายุ 8 ปี เข้าโรงเรียนที่วัดศรีฐานใน แต่ก่อนวัดเก่าชื่อวัดสาเกตุ ป.1 เรียนอยู่วัดนั้น ป.2 ไปเรียนที่โรงเรียนบ้านศรีฐาน (ในปัจจุบัน) เพราะเขาตั้งขึ้นใหม่ จนเรียนจบ ป.4 แล้วทำงานอยู่ที่บ้านช่วยพ่อแม่ทำนาทำไร่ตามประเพณีบ้านเมืองในสมัยนั้น เมื่ออายุได้ 18 – 19 ปี ไปเที่ยวกรุงเทพฯ กับเพื่อนฝึกหัดปั่นสามล้อแต่ยังไม่ชำนาญ เห็นเพื่อนที่ไปพักด้วยกันที่วัดนรนาถ เขาบอกว่าจะไปทำงานภาคใต้ เพื่อนบ้านเดียวกัน 10 คน บ้านอื่นอีกหลายคน รวมกันเหมารถ 1 คัน ถ้าขึ้นรถไฟประมาณ 1 ตู้ ผู้แทนหาเสียงพาไป ถ้าใครจะไปไม่ได้เสียเงินค่ารถ เราก็เลยตัดสินใจสมัครไปด้วยกับเขา ขึ้นรถไฟกรุงเทพฯ – หาดใหญ่ 1 ตู้พอดีและผู้แทนจะหางานให้ด้วย ไปจนถึงอำเภอเบตง นอนอยู่ 1 คืน จึงได้ออกมาหางานทำที่ จังหวัดยะลา ได้งานทำที่เหมืองแร่ชื่อว่าเหมืองมะยอกลาง อยู่ใกล้กับถ้ำทะลุ อำเภอบันนังสะตา จังหวัดยะลา ทำงานอยู่นั้นประมาณ 1 ปี เพื่อนบ้านเดียวกัน 10 คน เขาให้เงินวันละ 12 บาท ข้าพเจ้าขึ้นมาจากภาคใต้ มาคัดเลือกทหาร ได้ดี 1 เขาให้จับสลากถูกใบแดงต้องเป็นทหาร ถูกใบดำต้องกลับบ้าน ข้าพเจ้าได้ใบดำ เลยกลับบ้านไปช่วยพ่อแม่ทำนาอีก 1 ปี จากนั้นคิดหาเวลาจะออกบวช เพราะคิดจะบวชมานานแล้วตั้งแต่อายุ 13 – 14 ปี ได้เห็นพระอาจารย์สอ สุมังคะโล ซึ่งเป็นน้องแม่ของข้าพเจ้า ท่านบอกว่าอย่ากินเหล้าเด้อ ถ้ากินจะไปตกนรกเขาจะเอาน้ำทองแดงให้กิน เราก็จำเอาไว้แต่บัดนั้นตลอดมา ทั้งๆ ที่เราไม่เคยกินเหล้าสักทีและอาจารย์สอไปหาหลวงปู่มั่น ที่จังหวัดสกลนคร จากนั้นไม่นานได้ทราบว่าท่านมรณภาพอยู่กับหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต บ้านหนองผือนาใน ท่านเคยบอกว่าท่านป่วยเป็นไข้มาลาเรียอยู่ประจำ ต่อมาข้าพเจ้าก็ไม่เคย กินเหล้าสักที อยู่มาวันหนึ่ง พ่อบอกว่า “มึงก็กินเหล้าให้รู้รสชาติจักหน่อยแน” ก็รู้ว่าพ่ออยากให้กินพอรู้

รสชาติ อีกวันหนึ่งแม่ให้ไปขอนำเหล้ามาใส่หม้อนิล เหล้าที่เขาเก็บไว้ตามป่าและบ้าน สมัยนั้นมีหม้อนิล (หม้อย้อมผ้าสมัยก่อน) สมัยนี้ไม่รู้ ได้มาครึ่งขัน ข้าพเจ้าลองกินดู ประมาณสักหนึ่งกลืนหรือสองกลืนน้อยๆ พอรู้รสเหมือนชิมอาหารที่ทำแล้ว ต่อจากนั้นมาไม่เคยเกี่ยวข้องเลย ถึงไปทำงานในที่ต่างๆ ถูกเขาแจกเหล้ามา เราจะเทกลับคืนให้เขาหรือหาวิธีใดวิธีหนึ่งให้พ้นเรื่องนั้น เพราะเราคิดจะไม่กินอยู่แล้วต้องใช้วิธีใดวิธีหนึ่ง อีกครั้งหนึ่งอายุประมาณ 20 กว่าปี ชาวบ้านทำบุญบั้งไฟประจำปี มีการกินเหล้าเซิ้งบั้งไฟ ฟ้อนรำต่างๆ สนุกสนานมาก บางคนจนไม่มีผ้านุ่งติดตัวเลย เซิ้งบั้งไฟไปอย่างนั้น ส่วนเมียถือผ้าขาวม้าเดินตามหลังเพื่อจะให้นุ่งผ้าเพราะอายคนอายชาวบ้าน นี้เห็นด้วยตาอย่างแท้จริง การเอาบุญบั้งไฟ กินเหล้าแล้วตีกันถือว่าเป็นการสนุกม่วนหลาย ผู้ใดไม่กินเหล้าไม่ตีกัน ไม่ฟ้อนไม่รำ ไม่เซิ้งกับเขาถือว่าโง่เง่าเต่าตุ่น เราจึงคิดแก้ปัญหาตรงนี้เพราะเราก็กำลังคะนองใจอยู่จึงตั้งใจทำเหมือนคนเมาเหล้า แล้วฟ้อนรำเซิ้งบั้งไฟกับเขาไปจนตลอดงานบุญบั้งไฟ หรืองานบุญเดือนหกนั้นเอง วันแห่บั้งไฟนั้นตอนเย็นเห็นพ่อเข้าไปบอกว่า “มึงอย่าไปหาเขาหมู่นั้นเด้อ” พ่อเกรงว่าเขาจะตีลูก เห็นลูกเมาเหล้าจึงบอกอย่างนั้น แท้จริงเราไม่ได้กินเหล้าเลย แต่คนเห็นก็คงต้องว่าเมาเหล้ามาแต่ไหนก็ไม่ทราบ ส่วนเรื่องผู้หญิงสาวก็เคยรักชอบมักคนนั้นคนนี้อยู่ แต่เราเป็นคนขี้อาย ไม่กล้าพูดคุยสาวท่านั้นท่านี้ เรียกว่าคนเล่นสาวไม่เป็น เพราะเราคิดอยู่ในใจแล้วว่าจะบวช ถ้าได้บวชแล้วจะไม่สึกเป็นฆราวาสอีกคิดอยู่ในใจอย่างนี้ แต่ไม่ออกปากให้ใครทราบเลย ถึงบวชแล้วก็ไม่พูดสักทีอยู่ในใจตลอดมา ตั้งแต่เห็นพระอาจารย์สอ สุมังคะโล เป็นต้นมา เพราะเป็นหลานของท่าน ท่านบวชแต่ออกโรงเรียนแม่พูดให้ฟัง เราก็จะทำเหมือนท่าน คิดอยู่ในใจอย่างนี้ ฉะนั้นเรื่องหญิงสาวเราไม่คิดจะเอาเป็นเมียสักที แต่มีความรักใคร่เหมือนชายหนุ่มหญิงสาวอยู่ตามธรรมดาธรรมชาติ แม้ไปเที่ยวที่กรุงเทพฯ ภาคใต้ หมู่พวกชักชวนไปหาผู้หญิงเราก็ไม่ไปสักที ถ้าเราไปเกี่ยวข้องกับเรื่องผู้หญิงเราก็ไม่ได้บวชเท่านั้นเอง ออกโรงเรียนแล้วขอแม่อยากบวช แม่ก็ไม่ให้บวช

เพราะทำงานช่วยแม่ตำข้าว ตักน้ำเอาฟืน ทำอาหารครัวประจำ พี่ชายทำงานช่วยพ่อ เพราะน้องผู้หญิงยังไม่โตทำงานช่วยแม่ไม่ได้ ต่อมาก็ขอแม่บวชอีก แม่บอกว่าให้พี่ชายบวชก่อน เมื่อพี่ชายสึกแล้วจึงค่อยบวช อยู่ต่อมาก็ขอแม่บวชอีก แม่ก็ว่าให้น้องบวชเสียก่อนมึงจึงบวช เพราะแม่ใช้เราทำงานได้ดั่งใจทุกอย่างไม่มีขัดข้องเลย จึงไม่ให้ไปบวชได้ง่ายๆ กว่าพ่อแม่จะอนุญาตเราก็อายุได้ 21 ปีแล้ว คัดเลือกทหารเราก็เรียบร้อยแล้ว เราคิดแต่ในใจว่าถ้าได้บวชแล้วเราจะไม่สึก เป็นความคิดตายตัวมาแต่นานแสนนานแล้ว แต่ไม่มีใครรู้ได้ ถ้าจะรู้ก็รู้ได้ในบัดนี้แล

ชีวิตเมื่อเข้าสู่ร่มกาสาวพัสตร์

ข้าพเจ้าอุปสมบทเมื่อวันที่ 31 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2496 เวลา 17.20 น. ณ โบสถ์เก่าวัดศรีฐานใน ต.กระจาย อ.คำเขื่อนแก้ว จ.อุบลราชธานี พระอุปัชฌาย์ พระครูชโยบลบริบาล พระกรรมวาจาจารย์ พระคำสิงห์ อาภาโส พระอนุสาวนาจารย์ พระเพ็ง ปะริปุณโณ สังกัดธรรมยุติ อุปสมบทแล้วจำพรรษาอยู่ที่วัดศรีฐานในซึ่งเป็นวัดที่บวชนั่นเอง ได้ศึกษาเล่าเรียนนักธรรมชั้นตรี โดยมีพระอาจารย์คำสิงห์ อาภาโส เป็นผู้สอน ตลอดพรรษาแต่สอบไม่ได้ สาเหตุที่สอบตก คือสงสารหมู่เพื่อนที่บวชด้วยกัน ท่านอ่านหนังสือไม่ได้ จึงให้ท่านเขียนตามหลังทุกตัว ครูผู้สอนก็แนะนำอย่างนี้ เพราะอยากให้สอบด้วยกัน แต่ท่านก็บอกอยู่ว่าต้องตกองค์หนึ่ง เพราะให้เขาลอก ข้าพเจ้าก็ยอมสอบตก เพราะสงสารหมู่เพื่อน ฝึกหัดกันมาตั้งแต่เข้าโรงเรียนจนถึงเวลาเข้าสอบก็ทำอย่างนั้น ผู้เขียนตามหลังก็สอบได้นักธรรมชั้นตรี ข้าพเจ้าสอบตกแต่ไม่เสียใจเพราะรู้ล่วงหน้าแล้ว คิดว่าปีต่อไปมีอีกอยู่ จะสอบเอาปีไหนก็ได้ พอสอบนักธรรมเสร็จแล้วหลวงปู่ช่วย ธัมมะวะโร ก็พาออกเดินทางมุ่งหน้าไปจังหวัดสกลนครเพื่อเข้าร่วมประชุมคณะสงฆ์ที่วัดป่าสุทธาวาสซึ่งเป็นที่เผาศพหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต คณะสงฆ์กำหนดการประชุมพระกัมมัฏฐานในวันเพ็ญเดือน 3 ของทุกๆ ปี โดยมีท่านเจ้าคุณธรรมเจดีย์เป็นประธานสงฆ์

ฉะนั้นหลวงปู่ช่วยจึงพาคณะลูกศิษย์มุ่งหน้าไปที่นั้น ออกเดินทางด้วยเท้าจากบ้านศรีฐาน ค่ำที่ไหนนอนที่นั่น มีหมู่คณะพระ 6 รูป เณร 1 รูปและโยม 2 คนไปด้วยกัน บางทีก็ได้ขึ้นรถชั่วระยะนิดหน่อย ไปถึงวัดป่าสุทธาวาสตอนค่ำมืด ไม่รู้ว่าใช้เวลาเดินทางไปกี่วันจำไม่ได้ วันหลังจึงหาที่อยู่ตามร่มไม้ในบริเวณวัดมีฟางและเสื่อลาดปูแล้วแขวนกลดเข้านอน มีพระเณรมากที่อาศัยพักอยู่ตามป่า ส่วนพระอาจารย์ผู้ใหญ่จึงจะมีร้านนอน เพื่อรอคอยวันประชุม นับว่าเป็นโชคดีของข้าพเจ้าที่ได้เห็นครูอาจารย์

ผู้ใหญ่ฝ่ายปฏิบัติกัมมัฏฐานมารวมกัน เช่นหลวงปู่ชอบ ฐานะสะโม, หลวงปู่อ่อน ญาณะสิริ, หลวงปู่ฝั้น อาจาโร, หลวงปู่หลุย จันทะสาโร, พระอาจารย์สิงห์ใหญ่ ขันตะยาคะโม ปรากฏว่ามาเป็นหัวหน้าในการประชุม ข้าพเจ้าจำคำเทศน์ของพระอาจารย์สิงห์ใหญ่ ขันตะยาคะโม ได้คำหนึ่งว่า "ตะโป จะ" แต่ไม่รู้คำแปล เพราะข้าพเจ้าจำได้มาจากมงคลสูตรในหนังสือสวดมนต์เจ็ดตำนาน พอได้ยินก็จำได้เลย ท่านชอบเทศน์อบรมพระกัมมัฏฐานตอนกลางคืนท่านคงจะเทศน์ไปหมดในวรรคนั้น คือ "ตะโป จะ" แปลว่าให้ทำความเพียรเผากิเลส 1, "พรหมะ จะริยัญ จะ" แปลว่า ให้ทำความประพฤติอย่างพรหมนี้ 1, "อริยะสัจจานะทัสสะนัง" แปลว่าให้ทำความเห็นในอริยะสัจทั้งหลายนี้ 1, "นิพพานะสัจฉิกิริยา จะ" แปลว่าให้ทำพระนิพพานให้แจ้งนี้ 1, "เอตัมมังคะละมุตตะมัง" แปลว่า ความในข้อทั้งหมดนี้เป็นมงคลอันสูงสุด นี้ท่านคงจะเทศน์หมด แต่ข้าพเจ้าจำไม่ได้เพิ่งมารู้ตามภายหลังว่า ท่านเทศน์ถึงพระนิพพาน ครูอาจารย์สมัยก่อนท่านอบรมพระกัมมัฏฐานอย่างเอาจริงเอาจัง พักอยู่วัดป่าสุทธาวาส เวลาฝนตก ข้าพเจ้าได้เข้าไปอาศัยอยู่ในโบสถ์ที่ทำยังไม่เสร็จแต่ก็มุงหลังคาเสร็จแล้ว จึงเข้าไปหลบฝนอยู่ที่นั่น โบสถ์หลังนี้ท่านว่าเป็นที่เผาศพของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต แต่ข้าพเจ้าไม่รู้ในระยะนั้น จึงไปอาศัยอยู่ชั่วคราวในระยะฝนตก หมู่พวกก็ไปอาศัยอยู่เหมือนกันเพราะฝนตก คำว่าไปอาศัยนี้ไม่ได้ไปนอน ไปยืนอยู่หรือนั่งเท่านั้น เพราะพื้นที่ไม่ราบเรียบและเป็นเหมือนจอมปลวก ท่านคงจะทำไว้อย่างนั้นเพื่อไม่ให้พระเณรไปนอน

อีกเรื่องหนึ่งคือน้ำดื่มมีเณรเอามาให้ ข้าพเจ้าบอกว่าไม่ต้องประเคนก็ได้ เพราะวินัยเว้นให้คือน้ำและไม้สีฟันไม่ต้องประเคน ข้าพเจ้าเคยเรียนแต่ไม่เคยปฏิบัติ พอมาเจอผู้ปฏิบัติต้องขัดกัน ผู้ปฏิบัติต้องได้อธิบายให้ข้าพเจ้าฟังจนเข้าใจ และนำเอาไปปฏิบัติจนทุกวันนี้คือ น้ำที่เณรหรือโยมเอามาให้พระฉันต้องประเคน ถ้าพระไปเอามากินเอง เช่นน้ำอยู่ตามถัง หรือตามห้วยหนองคลองบึงบางต่างๆ กรองแล้วไม่ต้อง

ประเคนนี้แล แนวปริยัติและปฏิบัติผิดกันอย่างนี้ พอหยุดการประชุมแล้วก็ไปพักอยู่ที่บ้านกุดพะเนา ไปพร้อมกันกับพระอาจารย์สิงห์ใหญ่ ขันตะยาคะโมขึ้นรถไปพร้อมกัน พักอยู่หลายคืน ต่อจากนั้นจึงแยกกัน ข้าพเจ้าไปกับคณะหลวงปู่ช่วย ทางบ้านท่าสะอาด และบ้านดอนหม่วย

บัดนี้ขอกลับคืนมาพูดเบื้องต้นอีกสักหน่อย ข้าพเจ้าเป็นนาคอยู่ 15 วัน จึงได้บวชเพราะฝึกหัดอดอาหาร กินครั้งเดียวในวันหนึ่งๆ ถ้าอดไม่ได้ไม่ได้บวช ครูอาจารย์ฝึกหัดอย่างนั้น หมู่พวกก็เหมือนกัน บวชพร้อมกัน 13 คน นี้อย่างน้อย ถ้ามากก็ 20 กว่าคน/ครั้ง ปีหนึ่งมี 3 ครั้ง ตามธรรมดาคือทำบุญเดือน 4 ครั้งหนึ่ง ทำบุญเดือน 6 ครั้งหนึ่ง ก่อนเข้าพรรษาครั้งหนึ่ง รวมพระเณรจำพรรษาปีละ 40 – 50 กว่ารูป สมัยหลวงปู่ช่วยเป็นเจ้าอาวาส อยู่วัดป่าศรีฐานใน ไม่มีการฉันเพลถึงเรียนหนังสือก็ไม่ได้ฉันเพล

ฉันหนเดียวไปจนตลอด เรียกว่าถือธุดงค์กัมมัฏฐานมาแต่วันบวช ข้าพเจ้าก็ปฏิบัติมาตั้งแต่วันบวชจนถึงทุกวันนี้ อีกเรื่องหนึ่งคือ ท่านไม่ให้จับเงินทองท่านถืออย่างเคร่งครัดมากจะไปไหนมาไหนก็ให้โยมหรือเด็กติดตามหรือตาปะขาวไปด้วยเพื่อถือเงินทองเป็นค่าพาหนะเว้นแต่เราเดินไปด้วยเท้าไม่เกี่ยวข้องกับเงินทอง ทุกวันนี้หาได้ยาก ข้าพเจ้าเคยไปจำพรรษาอยู่อำเภอพรรณนานิคม เป็นวัดที่ครูบาอาจารย์เคยอยู่มาก่อน สมัยหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต สมัยนี้หมดแล้ว เคยถามลองดูว่าทำอย่างไรเรื่องเงินทอง เขาตอบว่าต้องจับใช้จ่ายเอาเองเพื่อความสะดวกเวลาไปมา ฉันเพลก็ฉัน เพราะผู้ใหญ่พาฉัน เช่น เจ้าคณะอำเภอ เป็นต้น ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงว่าหมดสำหรับพระกัมมัฏฐาน ถ้าไม่รักษา 2 ข้อนี้ไว้ ไม่ว่าที่ไหนต้องหมด

ขอเล่าต่อ หลวงปู่ช่วยพาไปพักอยู่บ้านท่าสะอาดหลายคืนจึงเดินทางต่อไปบ้านดอนหม่วยเพื่อหาที่ตั้งวัด เพราะเขามานิมนต์ไว้นานแล้ว บ้านนี้เป็นบ้านใหม่ซึ่งยัง

ไม่มีวัด ทั้งพระทั้งชาวบ้านจึงพากันหาสถานที่ที่เหมาะสม จนได้พบสถานที่ที่หนึ่งซึ่งอยู่ใกล้แม่น้ำสงคราม จึงพากันทำกุฎีชั่วคราวกับชาวบ้าน ใครชอบตรงไหนก็ให้หาเอา

ไปอยู่ที่นั่นประมาณเดือน 3 – เดือน 4 พอทำที่อยู่เสร็จแล้วหลวงปู่ช่วยก็ให้ข้าพเจ้าเรียนปาฏิโมกข์ มอบหนังสือให้ไปท่องจำ แต่ไม่รู้วิธีเรียนเปลี่ยนทำนองภาษามคธและเปลี่ยนฤดูอย่างไรไม่ทราบ แต่โชคดีหลวงปู่ช่วย พาไปลงอุโบสถกับพระอาจารย์สุภาพบ้านโคกคอน ท่านเป็นองค์สวดเอง ข้าพเจ้าก็ต้องเรียนถาม เวลาอุโบสถแล้ว ท่านก็อธิบายให้ฟังวิธีเรียน วิธีสวด วิธีเปลี่ยนฤดู ท่านได้เขียนให้พร้อมใส่สมุดเล่ม 1 เพื่อไม่ให้หลง ถ้าสงสัยตรงไหนหรือหลงลืมเวลามาลงอุโบสถครั้งต่อไปก็เรียนถามท่านตลอดไป ข้าพเจ้าถือว่าพระอาจารย์สุภาพบ้านโคกคอนองค์นี้เป็นอาจารย์สอนปาฏิโมกข์ของข้าพเจ้า ต่อจากนั้นจึงตั้งใจเรียนปาฏิโมกข์ ใช้วิธีเดินทำทางจงกรมไว้ในป่าไกลหมู่พวก ใช้เสียงดังเพื่อให้รู้ตัวถูกตัวผิด ขึ้นจมูกลงคอเป็นภาษามคธให้ชัดเจนตามครูสอน เรียนอยู่ในพรรษาที่ 2 ในฤดูแล้งจบพร้อมกับเรียนสวดมนต์เจ็ดตำนานและภาวนาไปพร้อมกัน

พรรษาที่ 2 พ.ศ. 2497

อยู่บ้านดอนหม่วย วัดตั้งใหม่ หลวงปู่ช่วย ธัมมะวะโร พาไปจากบ้านศรีฐาน วัดบ้านดอนหม่วย ตั้งอยู่ใกล้แม่น้ำสงคราม ต.โคกสี อ.สว่างแดนดิน จ.สกลนคร หลวงปู่ช่วยพานำปฏิบัติภาวนาในพรรษา มีการถือธุดงค์ ข้อ 13 ว่า เนสัชชิก คือไม่นอนตลอดคืนเป็นบางวัน ถือเนสัชชิก อดนอนในวันพระ 8 ค่ำ 15 ค่ำตลอดพรรษา ข้าพเจ้าเป็นคนขี้ง่วงเหงาหาวนอนมาก แต่เอากำลังใจต่อสู้ด้วยความเพียร ได้ยินครูบาอาจารย์เทศน์ว่า แต่ครั้งพุทธกาลก็มีเหมือนกันในการง่วงเหงาหาวนอน แต่ท่านมีวิธีแก้หลายอย่าง บางองค์ไปนั่งในน้ำเอาฟางแช่น้ำปกหัวไว้เพื่อแก้ง่วงนอนจนได้สำเร็จ ข้าพเจ้ามาคิดเพื่อแก้ตัวเองจะทำอย่างไร คิดได้ว่าต้องนุ่งผ้าอาบน้ำไว้ใส่ผ้าอังสะเก่าๆ ไว้ ตักน้ำไว้ให้เต็มอุเต็มแอ่งไว้ในเวลากลางคืนถ้าง่วงนอนเมื่อไรต้องอาบน้ำเมื่อนั้น ถ้าอาบแล้วก็ไม่ต้องเปลี่ยนผ้าเลย ถ้าง่วงอีกก็อาบอีก ทำอย่างนี้อยู่หลายวันเรียกว่าทำความเพียรในพรรษานั้น

คืนวันหนึ่งหมู่พวกพาไปนั่งภาวนาอยู่ริมแม่น้ำสงคราม ไปถึงแล้วใครจะนั่งตรงไหนตามใจ มีผ้าอาบน้ำไปด้วยเพื่อปูนั่ง และไฟฉายสำหรับผู้มี ข้าพเจ้าไม่มีจึงเอาไม้ขีดไฟพกไปด้วย ไปนั่งอยู่นานจนถึงเวลาจะกลับวัด ในระยะนั่งอยู่นั้นได้ยินเสียงใบไม้แห้งดังอยู่รอบๆ ข้าง และตรงหน้าครอกแครกๆ หลายครั้งแต่ไม่เกี่ยวข้อง ภาวนาพุทโธ ตลอดไปจนถึงเวลาจะออกจึงค่อยเอามือไปจับเอาไม้ขีดไฟอยู่ในพกผ้า มาขีดดูก็เห็นงูทำทาน(งูสามเหลี่ยม) อยู่ตรงหน้า ใกล้ประมาณ 1 คืบ ก็เลยนิ่งไม่ติง (ไม่กระดุกกระดิก) อยู่อย่างไรก็อย่างนั้น จนหมู่พวกมาเรียกเอา จึงร้องบอกว่าใครมีไฟฉายให้มาหาด้วย เพราะงูอยู่ตรงหน้าไปไม่ได้ พอหมู่มาหาก็ไม่เห็นอะไร มันไปแต่ปางไหนก็ไม่ทราบ จึงพากันกลับวัด จากนั้นมาก็ไม่ได้ไปอีกสักที

คืนวันหนึ่งนั่งอยู่ศาลาพร้อมหมู่คณะ ทั้งแม่ขาว (แม่ชี) หมดทุกคนสนทนากันเรื่องภาวนา หลวงปู่ช่วยเป็นประธาน แม่ขาวจันทร์ อายุ 60 กว่าปี เคยสนทนาธรรมกับหลวงปู่ช่วย หลวงปู่ฝั้น อาจาโร หลวงปู่หลุย คณะหลวงปู่รุ่นเก่าๆ รู้กันหมดว่า แม่ขาวจันทร์ภาวนาดี วันนั้น แม่ขาวจันทร์พูดขึ้นว่า "เป็นหยังจั่งบ่เบิ่งกระดูกสันหลังก้ากซากอยู่" ข้าพเจ้าก็จำเอาแต่วันนั้นตลอดมาจนถึงทุกวันนี้ ถือว่าเป็นธรรมอันดีจับเอาเป็นหลักปฏิบัติ แต่เรื่องอื่นๆ นั้นก็มากเหลือที่จะเอามาพรรณนาได้

อีกคืนวันหนึ่ง ข้าพเจ้านอนหลับฝันไป ได้เห็นแม่น้ำแห่งหนึ่งกว้างใหญ่ลึก มองไปฟากฝั่งข้างโน้นไกลมาก ข้าพเจ้าอยากข้ามฟากฝั่งไปข้างโน้น มองไปมองมาก็เห็นขัว (สะพาน) ข้ามแม่น้ำเล็กๆ มีกระดาน สองแผ่น บางแห่งมีแผ่นเดียว ตรงกลางสูงยาวโก่งเหมือนคันธนู จนถึงฝั่งข้างโน้น แต่มองไม่เห็นฝั่งข้างโน้น เราอยากไปก็เดินขึ้นไปครั้นแรกพอไปถึงตรงกลางเดินไม่ได้ ต้องคลานเอาเพราะสูงมาก มองไปข้างหน้าข้างหลัง ข้างล่างจนตกใจกลัว ถ้าเราตกลงนี้ต้องตายแน่นอน คิดจะกลับข้างหลังก็ไม่ได้ตัดสินใจเดินหน้าก็ไม่นานนักจนถึงฝั่งข้างนั้นตามใจหวัง วันหลังมาพูดให้พระอาจารย์ทองดี วะระธัมโม ฟัง ท่านว่าดีแล้วมันไปได้ พรรษานี้มีการทำความเพียรนั่งภาวนามีการอดนอน อดอาหาร เป็นบางวันตลอดพรรษา

อีกวันหนึ่ง แม่ขาวจันทร์พูดเรื่องจิตรวมข้างนอก มีหลวงตาองค์หนึ่งจิตรวมลงไปแล้ว เห็นแต่เปรตแต่ผีอยู่ตามต้นไม้ภูเขาและแผ่นดิน บางทีมีรูปหญิงสาวเดินจงกรมไปด้วยไปที่ไหนก็ไปด้วย และไม่มีเสื้อผ้านุ่งด้วย เป็นมาอย่างนี้อยู่นานแล้วไม่รู้ว่าจะทำอย่างไรจึงจะหายได้ แม่ขาวจันทร์บอกว่านั่นแลจิตรวมข้างนอก ไม่ใช่เปรตผีอะไร หญิงก็ไม่ใช่ มีแต่จิตตัวเองหลอกตัวเอง เป็นอย่างนี้แก้ยาก ถ้าไม่เชื่อให้เอาปูนขาวใส่น้ำพอเหนียวๆ ใส่ขันไว้เพื่อจะจับทาตัวของหญิงนั้นจะจับตรงไหนก็จับเลย ให้เอาปูนทาตัวของมันไว้เพื่อเป็นเครื่องหมายว่าเป็นใครแน่ แต่มันอยู่ไกลไม่เข้ามาใกล้จับยาก แต่หลวงตานั้นพยายามอยู่หลายครั้งหลายหนเพื่อจะได้ทดสอบดูจะจริงไหม สุดท้ายก็จับได้

เอาปูนขาวทาตัวมันไว้หมดทั้งตัวมันนั่นเอง แล้วก็ขึ้นกุฏินอน เวลาตื่นเช้าขึ้นมาดูตัวเอง ก็ไม่รู้ว่าปูนขาวมาจากที่ไหนเต็มตัวของตัวเองอยู่ ก็นึกขึ้นได้ว่าแม่ขาวจันทร์พูดจริง รู้จิตของเราจริง ว่าจิตรวมอยู่ข้างนอก นี่แม่ขาวจันทร์พูดขึ้นเอง เพื่อเปรียบเทียบให้ผู้ปฏิบัติใหม่ได้ฟังจะได้เอาไปปฏิบัติตามพอสมควร ข้าพเจ้าก็จับเอาเรื่องนั้นมาปฏิบัติ พยายามไม่ให้จิตออกไปข้างนอก ตามธรรมดาของจิตมันอยากไปข้างนอกอยู่แล้ว เวลามันรวมลงมันก็ยิ่งอยากออกไปข้างนอก เพราะเมื่อมันออกไปมันเห็นนั่นเห็นนี่ จริงบ้างไม่จริงบ้าง วันหนึ่งเห็นหมู่พวกชักชวนกันแล้วเตรียมของเอาบาตรจีวรกลดมุ้ง จะเดินทางกลับบ้านศรีฐาน พร้อมกันไปลาหลวงปู่ช่วย หลวงปู่บอกว่า “คุณบุญมาอย่าไป ให้หมู่ไปซะ” ข้าพเจ้าก็ไม่รู้จะว่าอย่างไรก็เลยเอาบาตรและบริขารกลับกุฏิ เป็นอันว่าไม่ได้ไป

บัดนี้จะพูดเรื่องแม่ขาวจันทร์ ให้ทราบเรื่องสักหน่อยเท่าที่รู้มา แม่ขาวจันทร์คนนี้ไม่รู้เหมือนกันว่าเป็นคนบ้านไหน แต่เกิดอยู่ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี เหมือนหลวงปู่ช่วยและหลวงปู่มั่น ในสมัยก่อน ทราบว่า ออกบวชตั้งแต่ยังไม่มีครอบครัว คงจะออกบวชก่อนหลวงปู่ช่วย คงจะบวชในระยะที่หลวงปู่มั่นมีชื่อเสียงโด่งดังในเขตนั้นสมัยนั้นในระยะที่หลวงปู่ช่วย ตั้งวัดอยู่บ้านท่าสองคอน อ.พรรณานิคม จ.สกลนคร แม่ขาวจันทร์ก็ไปอยู่ด้วย มีหมู่คณะหลายคน พระเณรก็มาก อยู่ที่นั่นเพื่อไปฟังเทศน์หลวงปู่มั่น ซึ่งองค์ท่านพักอยู่ที่บ้านหนองผือนาใน ระยะที่หลวงปู่ช่วยไปตั้งวัดอยู่บ้านดอนหม่วย อ.สว่างแดนดิน จ.สกลนคร แม่ขาวจันทร์ก็ไปอยู่ด้วย เพราะมีพี่น้องไปอยู่บ้านดอนหม่วย หมู่พวกแต่เก่าก็หลายคนและเอาพี่น้องเอาหลานไปบวชเป็นแม่ขาวหลายคน ต้องตั้งสำนักแม่ขาวขึ้นอีกแห่งหนึ่งใกล้กับวัดนั้น ฉะนั้นเวลาทำวัตรสวดมนต์ฟังเทศน์ จึงมารวมกันที่ศาลาหมดทั้งพระทั้งเณรทั้งแม่ขาว อุบาสกอุบาสิกาทั้งหลายพร้อมกันที่ศาลานั้น และได้ทราบว่าจิตของแม่ขาวจันทร์นั้นมีกำลังแข็งแกร่งมากต้องได้ระวังเป็นพิเศษ ครั้งหนึ่งในที่ประชุมฟังเทศน์เจ้าคุณอุบาลีคุณูปมาจารย์ในสมัยก่อน แม่ขาวจันทร์คิดว่าคนมามากเพื่อฟังเทศน์ ผู้เทศน์จะเป็นอย่างไรหนอ จะสม

กับคนมากไหม คิดอย่างนี้จิตก็ไปสัมผัสกับผู้เทศน์ ทำให้ผู้เทศน์ๆไปไม่ได้ จึงหยุดคิดทันที นี่แม่ขาวจันทร์พูดเอง อีกเรื่องหนึ่งแม่ขาวจันทร์พูดว่าหลวงปู่ช่วยจิตท่านเก่งแล้วทุกวันนี้ ครั้งหนึ่งข้าพเจ้าไปถ้ำผาบิ้ง ซึ่งมีหลวงปู่หลุย จันทะสาโร อยู่ในสมัยนั้น หลวงปู่หลุย กล่าวว่า ใครได้ฟังเทศน์ของแม่ขาวจันทร์นั้นถือว่าดีแล้ว หายาก ต่อมาออกพรรษาแล้ว หลวงปู่ช่วยจึงได้ไปเที่ยวทาง จ.หนองคาย อ.ท่าบ่อ บ้านโพนสา ไม่ได้กลับมาอีกจนใกล้จะเข้าพรรษาแล้ว ข้าพเจ้าและหมู่คณะก็พร้อมกันไปจำพรรษาที่บ้านโคกคอน แม่ขาวจันทร์ก็ไปมรณภาพที่บ้านโคกคอนในกลางพรรษา เพราะโรคชรา ใครก็ไปไม่พ้น

พรรษาที่ 3 พ.ศ. 2498

อยู่วัดทุ่งสว่าง บ้านโคกคอน ต.โคกสี อ.สว่างแดนดิน จ.สกลนคร ปีนี้จำพรรษามีพระ 4 รูป เณร 1 รูป การภาวนาก็ปฏิบัติเหมือนอยู่บ้านดอนหม่วย มีการอดนอนผ่อนอาหาร ดูลมหายใจเข้าออกและดูอาหารที่กำลังฉันอยู่ที่กลืนลงไปในท้อง พยายามให้เห็นลงไป วันหนึ่งเกิดอาการจะอาเจียนเพราะเห็นตามสัญญาลงไป ข้าพเจ้าก็ไปถามครูบาที่เคยปฏิบัติมาก่อน ครูบาว่าไม่เป็นอะไรให้มันอาเจียนออก เราจะได้พิจารณาออกไปอีก เราก็พิจารณาอยู่ แต่มันไม่ออก แต่ก็ดูภายในอยู่อย่างนั้น หลวงปู่ช่วยไปจำพรรษาที่บ้านโพนสา อ.ท่าบ่อ จ.หนองคาย พอออกพรรษาแล้ว ข้าพเจ้าไปหาหลวงปู่ช่วย เดินทางไปด้วยเท้า ไปพักอยู่บ้านดงหม้อทอง พบกับพระอาจารย์สุภาพและหมู่คณะ จึงเดินทางไปด้วยกันจนถึงอำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย และได้พักอยู่พอสมควรจึงเดินต่อไปถึงบ้านโพนสา อ.ท่าบ่อ ที่หลวงปู่ช่วยอยู่ อยู่ที่นั้นนานพอสมควรจึงได้มีโยมบ้านศรีฐาน ตามมานิมนต์ให้กลับวัดบ้านศรีฐาน เพราะไม่มีพระอยู่ หลวงปู่ช่วยจึงได้พาหมู่คณะกลับบ้านศรีฐาน พรรษานี้ท่องพระปาฏิโมกข์ได้ สวดให้หลวงปู่ช่วย ฟังอยู่ในโบสถ์ วัดศรีฐานในเป็นครั้งแรกในชีวิต

พรรษาที่ 4 พ.ศ. 2499

อยู่วัดศรีฐานใน บ้านศรีฐาน ต.กระจาย อ.คำเขื่อนแก้ว จ.อุบลราชธานี ปีนี้หลวงปู่ช่วยมรณภาพ แต่ก่อนเข้าพรรษา เจ้าคุณพวง สุขินทะริโย ไปจำพรรษาด้วย ข้าพเจ้าได้ศึกษาเล่าเรียน นักธรรมชั้นตรี มีท่านเจ้าคุณพวง สุขินทะริโย เป็นผู้สอน ออกพรรษาแล้วสอบนักธรรมชั้นตรีได้ เผาศพหลวงปู่ช่วยเสร็จแล้วจึงไปอำเภอหนองบัวลำภู เพื่อไปเยี่ยมโยมพ่อ-แม่ที่อยู่บ้านหนองแก และหาที่จำพรรษา

พรรษาที่ 5 พ.ศ. 2500

อยู่วัดโคกสะอาด บ้านโสกเก้าหาบ เขาเปลี่ยนชื่อบ้านในปีนั้นว่า บ้านศรีสุข ต.หัวนา อ.หนองบัวลำภู จ.อุดรธานี มีพระหลวงปู่อิ่ม จัตตะสัลโล เป็นเจ้าอาวาสมีพระเณรมาบวชอยู่ด้วยหลายรูป ข้าพเจ้าจึงได้สอนนักธรรมชั้นตรี และข้าพเจ้าก็ได้เรียนนักธรรมชั้นโทด้วยตนเอง ออกพรรษาแล้วพากันไปสอบที่วัดมหาชัย อ.หนองบัวลำภู สอบได้หมดทุกรูป ทั้งตัวเองก็ได้นักธรรมชั้นโทในปีนั้น จากนั้นจึงออกเที่ยวไปพักอยู่บ้านหนองแก อ.ศรีบุญเรือง จ.อุดรธานีพักอยู่ที่ป่าแห่งหนึ่ง พระอาจารย์สรวง สิริปุญโญก็ไปพบปะกันที่นั่น จึงพากันเดินด้วยเท้าไปภูเก้า จนถึงภูเวียง

พรรษาที่ 6 พ.ศ. 2501

อยู่วัดถ้ำกวาง บ้านหินร่อง อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น จำพรรษาด้วยกันกับพระอาจารย์สรวง สิริปุญโญ และมีเณร 1 รูป การภาวนาก็เร่งความเพียรเหมือนเคยทำมาจนปรากฏเห็นไส้ตัวเองเหมือนไส้ปลาช่อนและเป็นไข้จับสั่นตลอดพรรษาหมดทุกรูป

คำว่าเหมือนเคยทำมาก็คืออดนอนผ่อนอาหาร อดนอนตลอดคืน ยืน เดิน นั่งภาวนาว่า "พุทโธ" หรือ อานาปานสติดูลมเข้าออก อาหารก็ฉันน้อยหรือไม่ฉัน ทำความเพียรในพรรษา และทบทวนพระปาฏิโมกข์ไว้เพื่อหมู่คณะวัดอยู่ใกล้มาลงอุโบสถด้วยเราต้องได้สวดประจำ ถ้าไม่ทวนไว้ก็จะหลงลืมทำให้เสียเวลา สำคัญอยู่ตอนหนึ่งเวลานั่งภาวนาว่า "พุทโธๆ" อยู่ ถ้าเผลอสติเมื่อไร ต้องทวนปาฏิโมกข์เมื่อนั้นเพราะฉะนั้นจึงได้ตั้งสติไว้ให้ดี ให้รู้ตัวอยู่เสมอตลอดไป บังคับให้จิตอยู่ภายในร่างกายว่า "พุทโธ"ตามลมหายใจเข้าออก คอยระวังอย่าให้มันออกมาข้างนอก มันอยากออกมาจริงๆ เผลอเมื่อไรมันไปท่องปาฏิโมกข์เมื่อนั้น ถ้ามันไม่อยู่กับพุทโธคือมันอยากไปก็ต้องให้มันพิจารณาร่างกายนี้ในอาการ 32 ให้รู้ด้วยทางจิตจริงๆ ว่าสิ่งนี้เป็นอย่างนี้ สิ่งนี้เป็นอย่างนี้ ให้จิตใจเห็นด้วยไปตามนึกคิดจนจิตใจเกิดความสลดสังเวช จะเห็นอะไรก็ตามหรือไม่เห็นก็ตามเราต้องทำไปอยู่อย่างนี้

คืนวันหนึ่งนอนหลับฝันไปได้นิมิต รำมวยเขาจะชกต่อยกัน เขาต้องมีรำมวยขึ้นก่อน เราฝันได้นิมิตว่ากูจะเอามึงตลอด เอาจนซอด (ทะลุ) ซี่โครง ซี่โครงนี้เสียงยาวๆนะก่อนเราจะนอนเราเพ่งดูร่างกระดูกในร่างกายของเรานี้ดูกระดูกหน้าอก ดูกระดูกสันหลังดูกระดูกซี่โครงดูไปจนนอนหลับเลยฝันไปอย่างที่ว่านี้ ออกพรรษาแล้วไปจังหวัดเลยกับพระอาจารย์บัว กันโตภาโส การภาวนาก็ทำไปอยู่ตลอดไม่ว่าในพรรษา นอกพรรษาไปที่ไหนก็ภาวนาที่นั่น

พรรษาที่ 7 พ.ศ. 2502

อยู่วัดบ้านไร่ม่วง อ.เมือง จ.เลย จำพรรษากับพระอาจารย์บัว กันโตภาโส 2 รูป ออกพรรษาแล้ว ไปเที่ยวถ้ำผายา เขาบอกว่ามีผีร้ายดุมาก มันทำเป็นเสือใหญ่มาหา แต่ไม่ใช่เสือจริง อย่ากลัว เขาบอกอย่างนั้นไปด้วยกัน 4 รูป มีโยมผู้หนึ่ง พระอาจารย์บัว พระอาจารย์ผาง เป็นหัวหน้า คืนแรกขึ้นไปนอนในถ้ำหมดทุกรูป เพราะเป็นถ้ำใหญ่ กว้างขวาง ซอกแซกหลายแห่ง ตามใจใครอยู่ที่ไหนก็ได้ ขึ้นไปจากตีนเขาสูงชันมาก ขึ้นยากหน่อย คืนแรกนอนไม่ค่อยหลับ เพราะกลัวผีอย่างเขาว่า ระวังเหตุการณ์อยู่ตลอด คืนก็ไม่ปรากฏอะไร มีแต่อีเกีย (ค้างคาว) มาก กลางวันไปหาดูที่พระมาอยู่แต่ก่อน เห็นร้านอยู่ สูงประมาณ 10 เมตร คงจะกลัวเสือนั่นแล ต่อมาจึงลงมาอยู่ตีนเขาข้างล่าง เพราะเอาข้าวน้ำขึ้นไปฉันลำบาก คืนแรกลงมาอยู่ข้างล่าง ไปนอนอยู่ทางช้าง ช้างป่ามัน มาหากินน้ำและใบไม้ เพราะเราไม่รู้ว่ามีช้างป่ามาหากินอย่างนั้น ถึงเวลากลางคืนมันก็ มา ไม่ใช่มาตัว 1 หรือ 2 ตัวเท่านั้น มันมาเป็น 10-20 ตัว เราต้องวิ่งขึ้นก้อนหินใหญ่ที่ช้าง ไปไม่ถึง กลัวช้างมากกว่ากลัวผี นอนไม่ได้ แต่ไม่เห็นตัวมันดอก ได้ยินแต่เสียงดังมาก เพราะหลายตัว วันหลังหาที่อยู่ใหม่ ให้พ้นจากช้างไปได้ที่อยู่ในซอกหินแห่งหนึ่ง มีถ้ำ เล็กๆ ก็ทำที่อยู่แห่งนั้น ไปนอนคืนแรกได้ยินเสียงสัตว์ป่ามันขู่เราอยู่ในมุ้ง เบื้องต้นมัน ตื่นกระโดดออกไปแล้วขู่ถอยเข้าถอยออกอยู่อย่างนั้นเหมือนเสียงแมว แต่เสียงใหญ่กว่า เสียงแมว คิดจะฉายไฟดูก็กลัวมันจะกระโดดใส่มุ้งถึงตัวเราก็เลยไม่ฉาย ถ้าเป็นเสือก็ เสือน้อย ถ้าเป็นอีเห็นก็ใหญ่ ในคืนนั้นนอนไม่หลับ แต่นอนกลางวันเอา คืนต่อไปก็ไม่มี อะไร ตอนกลางวันไปเที่ยวดูตามภูผาป่าไม้ ขึ้นดูตามหลังภูเขาไปเห็นแก้วอยู่หลังภูเขา เป็นแผ่นเป็นกระดาน เป็นก้อนเล็กก้อนใหญ่เหมือนก้อนหินธรรมดานี่เอง แต่มันใส เหมือนแก้วเหมือนกระจกเงาอยู่ภูเขา ส่วนสูงขึ้นไปแล้วหาที่ลงไม่ได้ มีแต่หน้าผา เวลาก็จะค่ำมืดแล้ว โชคดีมีโยมเอาเครือหวายไปด้วย เอาเครือหวายต่อกันแขวนลงหน้า ผาหลายครั้งจึงถึงพื้นล่าง จึงไปหาที่พักได้ ไปถึงที่พักประมาณ 4-5 ทุ่ม ร้องเรียกผู้เฝ้าทับ

ไม่กล้าขานตอบ พอไปถึงตัวจึงพูดอย่างนี้ว่ากลัวมากเพราะอยู่รูปเดียวเป็นพระยังน้อยหนุ่มอยู่ และเรียกผิดเวลานึกว่ามีแต่ผีร้องเรียก จึงไม่พูด อยู่มาอีกหลายวัน คิดอยากไปดูคอกช้างป่า มีโยมมาพูดให้ฟังว่ามีคนมาทำคอกช้างป่าดักไว้เพื่อจะจับเอาช้างป่าไป แต่ช้างป่ามันก็เข้าไปอยู่ ผู้ทำคอกช้างผูกขาช้างไม่ทัน ช้างจึงแตกคอกไปไม่ได้สักตัวเลย เพราะมันเข้าหลายตัว ถ้าเข้าตัวเดียวตัวเล็กเขาต้องได้ จึงไปดูเขาทำอย่างไร เขาทำเหมือนต้อน เหมือนหลี่ (ที่ดักปลา) สมัยนี้คงไม่มีต้อนไม่มีหลี่ ไม่จำเป็นจะอธิบายไม่รู้ก็แล้วไป พูดเพื่อให้เข้าใจว่าในสมัยนั้นยังมีช้างป่าอยู่มาก เขายังบอกอีกว่า ถ้าไปเจอตัวมันใหญ่ๆ นั้นต้องหลีกมันให้ห่างไกล เพราะมันหูหนวกหูตึง มีแต่จะวิ่งใส่คนให้ระวังให้ดี เขาบอกอย่างนี้ ถึงปืนยิงมัน มันก็ไม่กลัว ขึ้นต้นไม้ยิงมันก็อ้าปากใส่ซ้ำมันไม่กลัว ฉะนั้นเราจึงได้หลีกไป อยู่ที่นั่น 30 วัน ออกจากนั้นไปถ้ำผาบิ้ง อยู่พอสมควรแล้วก็ชักชวนกันไปภาคใต้

พรรษาที่ 8 พ.ศ. 2503

อยู่วัดราษฎร์โยธี ต.โคกกลอย อ.ตะกั่วทุ่ง จ.พังงา มีพระอาจารย์คำพอง ติสโส เป็นเจ้าอาวาส มีพระเณรหลายรูป มีการเรียนนักธรรม ตรี โท เอก ข้าพเจ้าจึงเรียนนักธรรมชั้นเอกกับหมู่ ออกพรรษาแล้วไปสอบวัดเจริญสมณะกิจ ภูเก็ต แต่สอบไม่ได้เพราะทั้งภาวนาและเรียนหนังสือ คืนวันหนึ่งดูหนังสือเสร็จแล้ว ไฟตะเกียงเล็กๆ ยังไม่ดับ คิดว่าเราเพ่งกสิณไฟลองดูจะเป็นอย่างไร ก็นั่งเพ่งไฟอยู่นานจนถึงเวลานอน พอนอนลงกำหนดจิตดูตัวเองเพื่อจะให้หลับแต่ไม่หลับ กลับเป็นจิตสงบรวมลงเห็นตัวเองกำลังตาย นอนหงายอยู่ ตายแต่ศีรษะลงไปหมุนลงไป เราก็ดูความตายลงไปจนถึงกลางบีแข้ง (ครึ่งแข้ง) ทั้งสองข้าง และกลับมาดูข้างหัวที่ตายไปแล้ว เห็นหัวแต่มีผมยาวเหมือนฆราวาส และคิดจะกลับไปดูทางบีแข้งอีกจิตก็ถอน รู้ตามปกติ วันหลังไปพูดให้อาจารย์คำพองฟัง ท่านก็ว่า มันจะเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ไม่เป็นอะไร

ในฤดูออกพรรษาแล้วไปเที่ยวดูภูมิประเทศภาคใต้ จังหวัดพังงา ไปพักอยู่วัดประชาสันติ ในจังหวัดนั้นเองเป็นวัดธรรมยุติเป็นสาขาของเจ้าคุณเทสก์ เทสรังสี ขณะนั้นเจ้าคุณเทสก์ เทสรังสี อยู่วัดเจริญสมณะกิจ (หลังศาล) ไปอยู่วัดนั้นนาน พอสมควรก็เห็นพระอาจารย์สุพล,พระอาจารย์แปลงไปจากจังหวัดสกลนครซึ่งเป็นศิษย์หลวงปู่ฝั้น อาจาโร ไปเที่ยวดูภาคใต้ในเขตสาขาของเจ้าคุณเทสก์ เทสรังสี ในฤดูออกพรรษาแล้ว ท่านไปเครื่องบินลงภูเก็ต กลับก็กลับเครื่องบิน ได้พูดคุยกันอยู่วัดนั้นพอสมควร หลายวันท่านก็กลับ ข้าพเจ้าก็ไปวัดแหลมสักลงเรือไปด้วยกัน 2 รูป คำว่าแหลมสักนี้คือเกาะยื่นออกไปในกลางทะเลหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าหัวแหลม มีคนเข้าไปอยู่ที่นั้นมาก หาปลาค้าขายตามชายน้ำทะเล มีวัดอยู่ 1 วัดเป็นวัดธรรมยุติสาขาของเจ้าคุณเทสก์ เทสรังสี ภูเก็ตมีพระอาจารย์จันทร์เป็นเจ้าอาวาสอยู่นั้น ข้าพเจ้าจึงอยู่ที่นั่นนานประมาณ 2เดือนกว่า วันหนึ่งหมู่ชักชวนไปดูโป๊ะ (ดักปลา) เขาทำอย่างไร ข้าพเจ้าไปกับเขาพอไปถึงได้กลิ่นเหม็นมาก เหม็นปลาเน่าได้เอาผ้าเช็ดหน้าปิดจมูกปิดปากไว้เกือบจะไม่ทันมันจะอาเจียน ได้บอกกับหมู่ว่า “ไปๆ อยู่นานไม่ได้” เขาอยู่นั้น ทำงานอยู่นั้นมากมาย เล่นไพ่กันก็มี ทำไมเขาอยู่ได้ เขาอยู่ได้เพราะเคยชิน ความเคยชินนี้ไม่รู้เหม็นไม่รู้หอมอะไรเลย ข้าพเจ้าก็เอานำมาพิจารณาเป็นธรรม ได้ผลดีมาก วันหนึ่งไปดูสวนทุเรียนกับหมู่ เราไม่เคยเห็นก็ไปดูว่ามันเป็นอย่างไร ไปด้วยเรือเห็นแล้วต้นใหญ่เหมือนต้นมะม่วงต้นขนุนบ้านเรานั้นแล แต่ผิดกัน เวลามันสุกมันหล่นเอาเองพร้อมทั้งขั้วมันลงมาเลย แต่ระวังอย่าไปใกล้มันจะถูกตัวเราเพราะมันเป็นหนาม ระยะที่ไปนั้นมันกำลังสุกงอมมาก

อีกวันหนึ่งได้นำนาคไปบวชจังหวัดนครศรีธรรมราช พระอาจารย์จันทร์พาไป ข้าพเจ้าก็ไปดูด้วย เหมารถไปเป็นคณะทั้งโยม ไปลงเรือข้ามน้ำปากพนังจึงไปถึงจังหวัดนครศรีธรรมราช วัดนั้นอยู่ในจังหวัดมีเจดีย์ใหญ่มาก บวชนาคแล้วก็กลับวัดแหลมสักจากนั้นไปเที่ยวดูวัดที่อำเภออ่าวลึก อยู่ไม่ไกลกันเท่าไรกับวัดแหลมสักมีพระอาจารย์

มหาเจิมเป็นเจ้าอาวาสอยู่นั้นหลายคืน พอสมควรแล้วก็กลับวัดแหลมสักเพราะอาจารย์จันทร์เป็นคนทางเดียวกัน ท่านอยู่อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ จากนั้นก็กลับจังหวัดพังงา ตอนกลับจังหวัดพังงานี้ ถือว่าโชคดีไม่ตายกลางทะเลให้ปลากินเพราะขี่เรือไปมีคลื่นทะเลมาก เรือก็น้อย เรือหางที่เขาหากินตามทะเล เขาก็บอกอยู่ว่าวันนี้มีคลื่นมากหน่อยนะ จะไปอยู่หรือ บอกเขาว่าไปเพราะความอยากกลับ เขาก็พาไปมีพระ 2 องค์ 3 กับคนขับเรือ เวลาคลื่นมาต้องเอาเรือชนคลื่นโน้นคลื่นนี้แล้วก็ยังคลื่นข้างหน้าต่อไป น้ำก็เข้าเรือเอาร่มมากั้นไว้เหมือนฝนตกหรือมากกว่าฝน อยู่ในเรือน้ำเข้าเรือก็ตักออก มองหาฝั่งก็อยู่ไกลมาก ถ้าเรือจมลงก็ตายอย่างเดียว พอหมดคลื่นแล้วจึงว่าเรายังไม่ตาย ขึ้นเรือจังหวัดพังงาก็ตรงมาอำเภอท้ายเหมือง มาจำพรรษาที่นั่น

พรรษาที่ 9 พ.ศ. 2504

อยู่วัดควนเขาดิน อ.ท้ายเหมือง จ.พังงา มีพระอาจารย์บัว กันโตภาโส เป็นหัวหน้า พรรษานี้เร่งภาวนาทำความเพียร เพราะหยุดในการเรียนนักธรรมแล้วเอาเท่านี้แล มีการอดอาหาร 3 วัน 2 วัน 1 วัน ไม่แน่ ก่อนจิตจะรวมเป็นสมาธิเร่งทำความเพียรหาอุบายต่างๆ ในสมถะและวิปัสสนากัมมัฏฐาน การอดนอนผ่อนอาหารนี้มันอยู่ในความเพียร ความพยายามความตั้งใจเพื่อจะให้จิตเป็นสมาธิ ฉะนั้นจึงพยายามทำทุกวิถีทางเพราะเราอยู่ห่างไกลจากบ้านเกิดเมืองนอนของเรา ไกลจากพ่อแม่พี่น้องของเรา ไกลจากครูบาอาจารย์หมู่พวก เรามาทำความเพียรภาวนาหาอุบายเทศน์สอนตัวเองเพื่อให้ใจอ่อนน้อมเข้ามาในสมถะกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐานดังนี้ ก็เพื่อประมวลความรู้เพื่อทำความเพียรให้ใจอ่อน ถ้าเราตายอยู่ในที่แห่งนั้นจะเป็นอย่างไรจะไม่เสียทีดอกหรือ เราหาอุบายสอนตัวเราเอง และเร่งภาวนาว่า “พุทโธ”ไปตลอดเว้นแต่นอนหลับ

คำว่า “สมถะ”คือทำให้จิตสงบเป็นสมาธิด้วยคำบริกรรมว่า “พุทโธ” หรือ พุท ลมเข้า โธ ลมออก และปล่อยวางสิ่งทั้งปวงมันจะหลับก็ให้หลับไปเพราะเราทำความเพียรมาเต็มที่แล้ว เราจะพักผ่อนนอนหงายเพื่อให้ลมออกเข้าสะดวก แต่มีสติสัมปชัญญะเท่าที่เรายังไม่นอนหลับ ถ้าหลับเมื่อรู้สึกตัวก็ตั้งสติสัมปชัญญะต่อไปอย่าให้เผลอ ให้ตั้งสติอยู่ทุกเมื่อ ถ้าจิตจะรวมก็รวมลงเวลาเราทำสมถะนี้เอง เพราะเราพักทำงาน ส่วนวิปัสสนาคือเราทำงานเพื่อละกิเลส ให้เข้าใจว่ากิเลสคืออะไร กิเลสในที่นี้หมายเอากิเลสกาม คือ ความกำหนัดยินดีในรูปหญิง ราคะตัณหาก็เกิดขึ้น คำว่าความกำหนัดนี้บางคนจะไม่รู้ ถ้าจะพูดตรงๆ ก็น่าเกลียด ฉะนั้นจึงจับเอาพระวินัยมาพูดว่า ภิกษุมีความกำหนัดอยู่ จับต้องกายหญิงต้องอาบัติสังฆาทิเสสดังนี้

ความกำหนัดนี้สำคัญมาก กำหนัดได้ทุกเวลายืน เดิน นั่ง นอน ถ้าพูดตามหลักธรรมะเรียกว่าสมุทัย เหตุให้เกิดทุกข์ มันเกิดมาจากทางกาย และใจพร้อมกันในระหว่างอายุ 26 ถึงอายุ 29 นี้มันแสดงทางกายอย่างเต็มที่ เราต้องต่อสู้กันอย่างดุเดือดถ้ารู้ไม่เท่าเอาไม่ทันต้องเสียเปรียบมันต้องพยายามไม่ให้ความกำหนัดเกิดขึ้นได้ ถ้าเกิดขึ้นเมื่อใดถือว่าเป็นโจรปล้นเราเมื่อนั้น ตัวโจรคือใจ ร่างกายคือเครื่องมือของโจร เมื่อเรารู้อย่างนี้แล้วแบ่งใจออก 2 อย่างคือ ใจกิเลส 1,ใจธรรมะ 1, เอาใจธรรมะเข้าฟันร่างกายทำลายร่างกาย เพราะร่างกายนี้เป็นที่อยู่ของโจรหรือเป็นเครื่องมือของโจร หรือว่าเอาใจธรรมเข้าฟันใจกิเลส เพราะกิเลสอยู่ที่กายที่ใจของเรานี้ คำว่าฟันทำอย่างไร ให้สมมุติ ใจธรรมเอามีดเอาพร้า เอาขวาน เอาดาบอันคมกล้าฟันลงที่ร่างกายนี้ให้ขาดเป็นท่อนเล็กท่อนใหญ่ ให้มีสติรู้ทุกระยะ ฟันให้เป็นสติปัฏฐาน 4 คือ กาย เวทนา จิต ธรรม ให้เอาสติเป็นใหญ่ บังคับจิตทำงานในกายตลอดเวลาที่จิตยังไม่สงบหรือว่าแยกร่างกายออกให้เห็นกระดูกทุกส่วน อย่าให้มันเกาะกลุ่มเข้า ถ้ามันเกาะกลุ่มเข้าก็แยกออกให้เห็นอยู่ตลอดเวลาขณะที่ยืน เดิน นั่ง นอน

คืนวันหนึ่งจิตรวมเป็นสมาธิแต่ไม่รู้เพราะไม่เคยเป็นอย่างนี้สักที หลังจากทำความเพียรแล้ว นอนจะให้หลับ ดูลมหายใจเข้าออก เคยทำมาอย่างนั้นทุกวัน แต่วันนั้นจิตผิดปกติเหมือนจะเป็นลม แต่ไม่ใช่ เพราะลงไปจุดนั้นแล้วไม่ได้ยินเสียงอะไร วัดนั้นตั้งอยู่ใกล้น้ำทะเล เสียงคลื่นทะเลดังอยู่ตลอดคืน แต่เรายังไม่แน่ใจว่าจิตรวมเป็นสมาธินั้นเป็นอย่างนี้จริงหรือ ถ้าจริงก็ให้เอาขึ้นให้เป็นจิตธรรมดา แล้วต้องเอาลงอีกให้เหมือนเก่านี้ จะได้ไหม เพื่อความแน่ใจต้องบังคับให้จิตถอนขึ้นตามปกติ แล้วต้องเอาลงอีกให้เป็นเหมือนแต่ก่อน ก็กำหนดลงได้เหมือนเก่า บังคับขึ้นลงอยู่อย่างนั้นถึง 3 ครั้ง จึงหยุดให้ลงอยู่อย่างเดิม ที่มันเป็นเอง มันหมดกำลังแล้ว มันก็ถอนขึ้นมาเอง เมื่อถอนขึ้นมาแล้ว เราคิดทำเหมือนมันไม่ได้ยินเสียงก็เลยเอานิ้วมือทั้งสองข้าง อุดหูทั้งสองข้างให้แน่นมันก็เหมือนกันกับจิตรวมลงแล้ว ทีนี้เมื่อจิตจะรวมลงเราก็สังเกตแต่เบื้องต้นว่าเป็นลักษณะอย่างไร เพื่อเราจะได้จำไว้ข้างหน้า เมื่อเราทำความเพียรมากเข้า ก่อนจิตจะรวมลงมีลักษณะกระเพื่อมนิดหน่อยพอให้เรารู้ตัวว่าจิตจะรวม เราต้องเตรียมตัวปล่อยวางไม่เอาอะไรในโลกนี้ ถึงจะตายก็ยอมตาย ถ้าจิตเกาะเกี่ยวเรื่องนิดหน่อยจิตก็ไม่รวมลง ต้องถอนขึ้นมา เราสังเกตแต่เพียงว่าจิตจะรวมแล้วเราปล่อยวางให้จิตรวมลง จนถึงที่เราอยากรู้ว่าทำไมเสียงจึงดับ เราสังเกตแต่เบื้องต้นว่า เสียงนี้มันมีอยู่ เราก็ได้ยินอยู่ เมื่อจิตรวมลงเสียงนั้นก็น้อยลง ถ้าจิตลงไปอีกเสียงนั้นก็ยิ่งน้อยลงไป หรือว่าไกลไป แทบจะไม่ได้ยิน ถ้าลงไปอีกก็ไม่ได้ยินเสียงนั้นเลย เราสังเกตได้อย่างนี้ เรารู้แล้วก็ไม่ต้องเกี่ยวข้องปล่อยวางเลย มันอยากลงไปถึงไหนก็แล้วแต่มัน หมดกำลังมันแล้วก็ขึ้นมาเป็นธรรมดา อันนี้หมายถึงจิตรวมเป็นสมาธิ รู้ได้แน่ในพรรษานี้ ถ้าเทียบกับตำราก็เรียกว่า จิตถึงขั้นอัปปนาสมาธิ, อุปจารสมาธิ, ขณิกสมาธิ ผู้ได้ศึกษาเล่าเรียนต้องรู้ได้ พูดให้พระอาจารย์บัว กันโตภาโส ฟัง ท่านก็ว่า ผมไม่เคยเป็นอย่างที่ท่านว่ามานี้

ในระยะหนึ่งเกิดนิมิต มีความสว่างมากจนเห็นว่าไม่มีกลางวันกลางคืนสว่างอย่างเดียวกันหมด และเห็นงูใหญ่แผ่แม่เบี้ยออกเต็มที่เพื่อจะมากัดเราแต่ไม่ได้กัด เรามี

สติอยู่เสมอให้จิตอยู่ในกาย งูนี้แสดงถึงเรื่องกามราคะ งูใหญ่แสดงถึงเรื่องผู้หญิง งูเล็กแสดงถึงเรื่องตัวเอง เจ้าของแก้นิมิตตัวเองอย่างนี้ ความสว่างไสวนี้แลพาให้อยากไปดูนั้นดูนี้ จะเพ่งดูแผ่นดินก็ทะลุไปหมด จะดูดินฟ้าอากาศก็ไม่มีอะไร แต่โชคดีมีครูอาจารย์เทศน์สั่งสอนทุกวัน ท่านไม่ให้เชื่อนิมิต เพราะเป็นของไม่แน่นอน ครูอาจารย์ท่านสอนไม่ให้ส่งออกทางนอกจากกายไป เพราะมันเกิดนิมิตมากจริงบ้าง ไม่จริงบ้าง ทำให้เสียเวลา ฉะนั้นจึงไม่อยากพูดเรื่องนิมิต

ออกพรรษาแล้วอยากกลับภาคอีสาน ปีนี้อาจารย์สิงห์ใหญ่ ขันตะยาคะโม มรณภาพอยู่นครราชสีมา เราก็อยากไปเผาศพอยู่ พอดีพระอาจารย์สุวัจน์ สุวะโจ จำพรรษาอยู่บางเหนียว ท่านเหมารถไป ข้าพเจ้าขอไปกับพระอาจารย์สุวัจน์ ถึงนครราชสีมา เลยอยู่ช่วยงานจนเผาศพแล้วเสร็จประมาณ 2-3 เดือน ระยะที่อยู่วัดป่าสาละวันนั้น จิตรวมง่าย เพราะได้ฟังเทศน์หลวงปู่ฝั้น อาจาโร, หลวงปู่อ่อน ญาณะสิริ, หลวงปู่กงมา จิระปุญโญ สามองค์นี้ผลัดเปลี่ยนกันไปเทศน์ตอนเย็นทุกวัน และนั่งภาวนาต่อถึง 6 ทุ่มจึงเลิกกันทุกวัน ตอนฟังเทศน์อยู่นั้นข้าพเจ้าได้ตั้งใจให้แข็งไว้ เพราะจิตมันจะรวมลงในระยะฟังเทศน์นั้น เสียงเทศน์นั้นมันน้อยเข้าๆ ทุกที ถ้าปล่อยจิตจิตก็รวมลงเสียงก็ดับ เวลาท่านว่าเลิกกัน เราก็ไม่ได้ยิน เราก็นั่งอยู่คนเดียว เราก็จะละอายหมู่พวกเท่านั้นแล ฉะนั้นจึงได้ตั้งใจให้แข็งไว้ เพื่อไม่ให้จิตรวมระยะนั้น เมื่อกลับไปถึงกุฏิแล้วจะนั่งก็ได้นอนก็ได้ กำหนดจิตปล่อยให้ลงถึงที่ จะนานไม่นานก็ไม่กำหนดเวลา คืนวันหนึ่งคิดว่าเขาดับเครื่องไฟฟ้า ไม่ได้ยินเสียงอะไร จึงถอนจิตออกมาดู ก็ได้ยินอยู่อย่างเดิม สมัยก่อนกลางคืนตามหัวเมืองเขาต้องเปิดเครื่องไฟฟ้าตลอดคืนเสียงดังอยู่อย่างนั้น สมัยนี้ไม่มีเพราะใช้กระแสไฟฟ้า เวลาจิตถอนออกมาแล้ว ข้าพเจ้าก็ดูร่างกายให้เห็นทุกส่วน ส่วนมากดูกระดูกสันหลังดังแม่ขาวจันทร์บอกแต่พรรษา 2 โน้น ก็เห็นตลอดเวลา เห็นตัวเองแล้วจะดูคนอื่นก็เหมือนกันหมด มิหนำซ้ำตอนบิณฑบาต เราเดินตามหลังดูกระดูกสันหลังผู้เดินก่อน เห็นชัดมาก เวลาไปปฏิบัติหลวงปู่อ่อน ญาณะสิริ

ท่านถามว่าภาวนาเป็นอย่างไร ตอบว่าจิตผมรวมลงแล้วมีความสว่างเกิดขึ้น จะถูกหรือผิดก็ไม่ทราบ ท่านว่านั่นแหละจิตดี ให้ท่านจำไว้ให้ดี ตอนจิตจะรวมเป็นอย่างไรมันเคยลงอย่างไร ต่อไปมันก็ลงอย่างนั้นแหละ ให้จำไว้ ท่านแนะนำอย่างนี้ต่อไปเราก็สังเกตดูเวลาจิตจะรวม เราก็เปรียบเทียบได้ว่าเหมือนปลากินเบ็ด (เบ็ดตกปลา) ข้าพเจ้าเคยตกเบ็ดตั้งแต่เป็นฆราวาส จึงเทียบได้อย่างนี้ ธรรมดาเบ็ดมันต้องมีทอย เอาลำโสนทำเป็นทอยเพื่อให้ลอยน้ำได้ผูกไว้กับเชือกเบ็ด ยาวประมาณวาเศษ ทอยยาวประมาณสองข้อมือใหญ่ประมาณเท่าลำฟาง (ซังข้าว) ให้เลื่อนไปมาตามเชือกน้ำตื้นน้ำลึกทอยนั้นลอยอยู่บนน้ำเวลาปลามากินเบ็ด เพราะมีเหยื่อหุ้มเบ็ดไว้ ทอยนั้นก็จมลงไปในน้ำ กระตุกเบ็ดขึ้น ก็ได้ปลาขึ้นมาด้วย ปลาบางตัวมันมาทำยิบๆ แย็บๆ เสียก่อนจึงกินเบ็ดคือทอยจมลงไปเลย บางตัวมันมาทำยิบๆ แย็บๆ อยู่อย่างนั้น มันไม่กินเลย ข้อนี้ข้าพเจ้าเปรียบเทียบเมื่อจิตจะรวมลง ถ้าเราไม่ปล่อยวางจิตก็ไม่รวมลงเหมือนปลาไม่กินเบ็ด ถ้าเราปล่อยวางถ้าทำความเพียรไม่พอจิตก็ไม่ลง จิตต้องอาศัยความเพียรให้แก่กล้า เวลาจิตจะรวมต้องปล่อยวาง จิตก็จะรวมลง ตามกำลังความพากเพียร เมื่อจิตถอนขึ้นมาแล้วพิจารณาร่างกายเห็นแจ้งมากกว่าแต่ก่อน เบื้องต้นต้องคาดเดาเอาเสียก่อนจนจิตรวมได้ ภายหลังแจ้งขาวไปเองจนตัดความสงสัยได้

ช่วงระยะเวลาหนึ่งข้าพเจ้าฉันอาหารคาวไม่ได้ มันจะอาเจียน ฉันได้แต่หวานไม่รู้ว่าเป็นอย่างไร มันเกิดเป็นเอง ระยะนั้นมีเจ้าคุณเทสก์ เทสรังสี มาดูแลงานศพพระอาจารย์สิงห์ใหญ่ ขันตะยาคะโม ข้าพเจ้าไปเรียนเรื่องนี้ให้ท่านทราบ ท่านว่าไม่ได้นะ ต้องบังคับให้มันฉันต่อไปก็หายเองผมเคยบอกมาหลายองค์แล้ว ข้าพเจ้าก็ปฏิบัติตามต่อไปก็หายไปเองจิตระยะนั้นมีความสว่างมากพอสมควร จะน้อมจิตไปทางไหนก็ได้หมดแต่คอยระวังมันจะเลยเถิด จึงเอาจิตไว้ในกระดูกสันหลังและซี่โครง และลมหายใจเป็นประจำ ถ้าพิจารณาเรื่องทุกข์ก็ทุกข์มากจนน้ำตาไหลออก ไม่มีที่เปรียบได้ วันหนึ่งได้พูดให้พระอาจารย์สิงห์ทองฟังเรื่องทุกข์ อยู่วัดป่าสาละวัน ใกล้จะเผาศพพระอาจารย์

สิงห์ใหญ่แล้ว พระอาจารย์สิงห์ทองเลยพาไปหาหลวงปู่มหาบัว ญาณะสัมปันโน พูดให้ท่านฟัง ท่านแนะนำว่า ให้รักษาสติ ให้ตั้งสติไว้อย่างเดียวก็พอ แนะนำเท่านี้ ต่อจากนั้นก็เป็นการเผาศพพระอาจารย์สิงห์ใหญ่ ขันตะยาคะโม เสร็จแล้ว ข้าพเจ้าก็ขอไปกับพระอาจารย์สิงห์ทอง ธัมมะวะโร เพราะเป็นพระบ้านเดียวกัน จนไปถึงบ้านห้วยทราย อยู่ที่วัดป่าสาละวันนั้น พูดเรื่องจิตแต่พอย่อๆ ก็เห็นว่าพอสมควรแล้ว

พรรษาที่ 10-12 พ.ศ. 2505 – 2507

อยู่วัดป่าบ้านห้วยทราย ต.คำชะอี อ.คำชะอี จ.นครพนม มีพระอาจารย์สิงห์ทองเป็นหัวหน้า มีพระเณรหลายองค์ มีพระอาจารย์สรวง สิริปุญโญ รวมอยู่ด้วย มีการทำความเพียร มีการอดอาหารถึง 7 วันตามความสมัครใจ ในสมัยนั้นถึงอดอาหารก็ไม่ได้กินน้ำอ้อยน้ำตาลอะไรเลย แต่วันที่ 8 จะฉัน ท่านให้ต้มข้าวที่บิณฑบาตมาได้นั่นแลกินให้เณรทำให้ถ้าไม่ทำอย่างนั้นกลัวท้องจะเสีย เพราะธาตุหยุดทำงานหลายวัน เรื่องอดอาหารเป็นการทดสอบของจิต จิตข้าพเจ้าเคยรวมมาบ่อยๆ แต่ไม่นานนัก เวลาอดอาหารถึง 7 วัน ไม่รวมสักที เวลาฉันแล้วจิตจึงรวมลงมากกว่าเดิม แต่ก่อนอดอาหารถึงอย่างไรก็ทำความเพียรดูจิตดูกายอยู่อย่างนั้น ออกพรรษาแล้วในฤดูแล้งไปเที่ยวภาวนาตามสายภูเขา ในเขตนั้น เช่นถ้ำภูเก้า อ.คำชะอี, ถ้ำภูผากูด, ถ้ำค้อ, ภูจ้อก้อหลวงปู่หล้า, บ้านเหล่าหลวงปู่มหาบุญมี ไปถึงหมดในเขตนั้น เวลาเข้าพรรษาจึงมาจำพรรษาที่บ้านห้วยทรายถึง 3 ปี จิตรวมดีอยู่ภูเก้าระยะทำความเพียรนั่งภาวนาเหน็ดเหนื่อยแล้วนอนหงายกำหนดลมหายใจเข้าออก ปล่อยวางเพื่อจะให้หลับ แต่จิตกลับรวมลง ขาทั้ง 2 ลอยขึ้นฟ้าหัวกับหมอนยังอยู่ เพราะเรามีสติกำหนดอยู่ไม่ให้ไป ขากับตัวก็ลอยอยู่อย่างนั้นจนหมดกำลังจิตรวมจึงลงตามธรรมดาเป็นอยู่อย่างนี้เกือบทุกวัน บางวันเผลอสติก็ไปเลยไม่รู้ว่าตกที่ไหน ข้าพเจ้าจึงไปถามพระอาจารย์สิงห์ทอง ธัมมะวะโร ท่านบอกว่าเวลามันเป็นอย่างนั้นต้องตั้งสติให้ดี ลุกขึ้นนั่งภาวนากำหนดอยู่ในร่างกายมันก็จะหายไปเอง

ในฤดูแล้งไปอยู่ภูจ้อก้อกับหลวงปู่หล้า เขมะปัตโต ในสมัยนั้นหลวงปู่อยู่องค์เดียว บางทีก็มีเณรหรือมีพระก็ไม่มาก สมัยก่อนญาติโยมเขาปล่อยควายตลอดคืน เขาแขวนขอไม้ไผ่ใหญ่ๆ ให้มันดังอยู่ตลอดคืน เจ้าของควายก็ฟังว่าควายอยู่ที่ไหนก็รู้ เจ้าของก็อยู่ที่บ้านอยู่อย่างนั้นตลอดไป เราภาวนาอยู่หลังภูจ้อก้อก็ยิ่งได้ยินชัดเจน วันหนึ่งหลวงปู่หล้าถามเรื่องภาวนาเป็นอย่างไร รำคาญขอควายดังไหม ผมเป็นห่วงหมู่พวกกลัวจะไม่สงบและรำคาญ ข้าพเจ้าตอบหลวงปู่หล้าว่า ผมไม่รำคาญอะไร และเป็นเครื่องวัดจิตของผมว่า ถ้าจิตไม่รวมมันก็ต้องได้ยินเสียงขอควาย ถ้ารวมลงแล้วมันก็ไม่ได้ยินเสียงนั้น ผมพยายามทำอยู่อย่างนี้ ก็เลยเป็นเรื่องสบายไม่รำคาญ หลวงปู่หล้าก็ว่าดีแล้ว แต่ก่อนก็เคยเล่าเรื่องจิตให้หลวงปู่หล้าฟังอยู่ ท่านว่าถ้าจิตลงถึงอัปปะนาสมาธิแล้ว มันก็ไม่ได้ยินเสียง หรือว่าเสียงนั้นไกลออกไปๆ จนหมด ข้าพเจ้าในช่วงระยะนั้นทำจิตภาวนาได้ผลดี ใกล้เข้าพรรษาจึงมาจำพรรษาบ้านห้วยทรายประจำทุกปี ส่วนอาจารย์สิงห์ทองได้จำพรรษาร่วมแต่ปีแรก เพราะหลังจากนั้นท่านไปเอาแม่ท่านมาบวชเป็นแม่ขาวอยู่ทางจังหวัดอุดรธานี

พรรษาที่ 13-15 พ.ศ. 2508 – 2510

อยู่วัดป่าแก้วบ้านชุมพล ต.ค้อใต้ อ.สว่างแดนดิน จ.สกลนคร มีพระอาจารย์สิงห์ทอง ธัมมะวะโร เป็นเจ้าอาวาสพร้อมทั้งพระเณรหลายองค์และแม่ขาว (แม่ชี) หลายคน พร้อมทั้งแม่อาจารย์สิงห์ทอง และแม่อาจารย์อุ่นด้วย เพราะมีโยมไปนิมนต์พระอาจารย์สิงห์ทองให้มาอยู่วัดนั้น อยู่วัดป่าแก้วนี้ ไม่ได้ไปเที่ยววิเวกทางไหน อยู่วัดนั้นตลอดถึง 3 ปี มีแต่ภาวนาอยู่วัด พระอาจารย์สิงห์ทองเป็นผู้แนะนำสั่งสอน ตอนเช้าไปทำข้อวัตรที่กุฎีท่านทุกวัน และทำความสะอาดที่ศาลาก่อนไปบิณฑบาต เวลาไปบิณฑบาตซ้อนผ้าสังฆาฏิทุกวันทุกองค์เว้นแต่ฝนตก มีการแจกอาหารทุกวันหรือเรียกว่า "ภัตตุเทส" และมีการขอนิสัยประจำ ไม่ว่าท่านไปหรือเราไป เวลากลับต้องขอนิสัยทุก

ครั้งตลอดไป เวลาเข้าพรรษาสมาทานธุดงค์อาหารตกบาตรจึงฉัน ในธุดงค์ 5 ข้อ เรื่องฉันเอาหมด ตอนฉันแล้วทำข้อวัตรตามสมควร ไปกุฏิเดินจงกรมเสียก่อน ตอนใกล้เที่ยงจึงขึ้นพักผ่อน ตอนบ่ายจึงลงเดินจงกรมไปจนถึงกวาดตาด, ตักน้ำ, ทำข้อวัตรประจำวัน เวลาบ่าย 1-2-3 เป็นเวลาพระอาจารย์สิงห์ทองไปดูพระเณรตามกุฏิต่างๆ ว่าพระเณรทำอะไรอยู่ เดินจงกรมนั่งภาวนาไหม หรือไปคุยกันอยู่ตามกุฏิต่างๆ ท่านก็รู้หมด ท่านไปดูอย่างนั้นเกือบทุกวัน ท่านให้เดินจงกรมนั่งภาวนา ต้องมีทางเดินจงกรมอยู่ทุกกุฏิทุกหลัง เวลาบ่าย 4-5 กวาดตาดตักน้ำ อาบน้ำเสร็จแล้วจึงฉันน้ำร้อน มีเณรต้มไว้ก่อน เวลาฉันก็ไม่นาน ฉันแล้วก็ไปเดินจงกรม แต่หกโมงเย็นไปถึงสองทุ่ม หรือสามทุ่ม จึงขึ้นจากทางเดินจงกรม แล้วไปกุฏิท่านอาจารย์สิงห์ทอง ไปนวดเส้นถวายท่าน นวดเป็นไม่เป็นก็ต้องไปเพื่อฟังคำอบรมสั่งสอนของพระอาจารย์เกือบทุกวัน หรือเว้นวันสองวันก็ได้ ตอนเดินจงกรมกลางคืนต้องมีโคมไฟ จุดแขวนไว้ตามเชือกตากผ้าใกล้ทางเดินจงกรม โคมนั้นทำเอาด้วยผ้าบางๆ จุดเทียนไว้ข้างในไม่ให้ลมพัด มีอยู่ทุกองค์ประจำตัว เดินจงกรมกลางคืนถ้ามีตะขาบหรือขี้เข็บ เดินผ่านทางจงกรมหรือมีงูหรือมีอสรพิษต่างๆ ท่านให้เตรียมกระบอกไม้ไผ่ไว้ ถ้าเห็นมันเมื่อไหร่ต้องพยายามเอาเข้าในกระบอกและปิดให้ดี พอตอนกลางวันจึงเอาไปปล่อยให้ไกลจากที่นั้น ถ้าไม่เอาหนีเราต้องเหยียบมัน มันต้องกัดเราเป็นอันตราย เวลาย้อมผ้า,ซักผ้า 7 วัน 15 วัน แล้วแต่กรณี ต้องพร้อมกันทำ บางที 2-3 วันจึงเสร็จ สมัยก่อนต้มแก่นขนุน ต้องซักผ้าสังฆาฏิก่อน ต้องซักและย้อมให้อาจารย์ก่อน ตามอาวุโสลงมาถึงเณรทำอย่างนี้ตลอดไป

เรื่องทำความเพียร ข้าพเจ้าอดอาหารอีกได้ 7 วัน ตอนนี้มีน้ำตาลพอสมควรได้ฉันวันละครั้ง ตอนเวลาบ่ายจึงฉัน เรื่องของจิตนั้นอยู่ตามปกติที่เคยทำมา เรื่องการตัดผ้าเย็บสังฆาฏิ, จีวร,สบง, ย่าม,ถลกบาตรอย่างนี้ให้เป็นหมดทุกอย่าง เรื่องปัจจัยส่วนตัวไม่มี ได้มาเป็นของกลางทั้งหมด ถ้าจำเป็นจึงไปขอกับผู้เป็นหัวหน้า

พรรษาที่ 16-17 พ.ศ. 2511 – 2512

อยู่วัดถ้ำกลองเพล ต.โนนทัน อ.หนองบัวลำภู จ.อุดรธานี มีหลวงปู่ขาว อะนาละโย เป็นหัวหน้า มีพระอาจารย์จวน กุละเชฏโฐ, พระอาจารย์บุญเพ็ง เขมาภิระโต,พระอาจารย์จันทา ถาวะโร,พระอาจารย์ทุย ฉันทะกะโร ดงสีชมพู,พระอาจารย์ทูล ขิปปะปัญโญบ้านค้อ ปีนั้นมีพระจำพรรษาร่วมกันถึง 25 องค์ เณรก็หลายองค์แต่จำไม่ได้ เวลาทำข้อวัตรบ่าย 3 โมงเย็น กวาดตาด,หาบน้ำไปไว้ใช้ที่ศาลาและกุฎิ อาบน้ำเสร็จแล้วจึงไปสรงน้ำหลวงปู่ขาวที่กุฏิ ไปหมดทุกองค์ทุกวัน เวลาถูหลังหลวงปู่ ก็เปลี่ยนกันเข้า ใช้มือเดียวตะแคงมือเข้า เข้าไปคนหนึ่งทำอันหนึ่ง ข้อวัตรหลายอย่าง เวลาเสร็จแล้วก็มานั่งรวมกัน ตอนนั้นแลท่านจะเทศน์ให้ฟังตามสมควร บางครั้งก็เอาหนังสือบุพพสิกขามาอ่านสู่กันฟังประจำทุกวันในพรรษา ท่านไม่ให้คุยกันเรื่องเดรัจฉานกถา ให้พูดแต่เรื่องธรรม ถ้าไม่มีธรรมก็อย่าพูดเลย ต่างคนต่างอยู่ ให้เดินจงกรมภาวนา พอถึงวันพระ ต้องลงประชุมกันทุกครั้งพร้อมกันทั้งพระ-เณรทั้งแม่ขาวและญาติโยม เพื่อฟังเทศน์ มีพระ-เณรและญาติโยมไปคารวะหลวงปู่ตลอดพรรษา พระ-เณรต้องลงต้อนรับ โดยมีเสียงตีระฆังเป็นสัญญาณให้ลงไปต้อนรับตามสมควร เวลาวันออกพรรษาต้องอดนอนตลอดคืน และให้เทศน์เรียงตัวทุกองค์ตลอดคืนจนถึงตอนเช้า หลวงปู่ขาวชอบสวดมนต์มาก เช่นสวดชัยใหญ่ และสวดมหาสมัยฯ ข้าพเจ้ายังท่องไม่ได้จึงต้องเรียนเอาจนได้ ถึงเรียนได้แล้วถ้าไม่สวดก็มักจะหลงลืม ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงสวดอยู่ประจำ ถือว่าเป็นมูลมรดก หลวงปู่ขาวตกทอดให้เรา ต้องรักษาไว้ให้ดี อย่าให้เสียไป หลวงปู่ขาวเทศน์ย้ำตอนหนึ่งว่า ให้โยนิโสมนสิการ ชี้ คำว่า “โยนิโสมนสิการ” นี้ แปลว่า ตริตรองให้รู้จักสิ่งที่ดี หรือชั่วโดยอุบายที่ชอบ หลวงปู่ย้ำเป็นพิเศษ

พรรษาที่ 18 พ.ศ. 2513

อยู่วัดป่าแก้ว บ้านชุมพล ต.ค้อใต้ อ.สว่างแดนดิน จ.สกลนคร มีพระอาจารย์สิงห์ทอง ธัมมะวะโรเป็นเจ้าอาวาส คือกลับไปจำพรรษากับพระอาจารย์สิงห์ทองอีก 1 ปี อยู่บ้านห้วยทราย 1 ปี รวมอยู่กับพระอาจารย์สิงห์ทองถึง 5 พรรษา ไปอยู่พรรษานี้ก็ทำเหมือนเก่าที่ได้เคยทำมาแต่หนหลัง ถือเอาเป็นหลักปฏิบัติมาตั้งแต่สมัยหลวงปู่มั่นยังมีชีวิตอยู่ ข้าพเจ้าเกิดทีหลัง ถึงแม้จะไม่ได้เห็นหลวงปู่มั่น แต่ก็ถือว่าครูอาจารย์ก็เป็นพระปฏิบัติตามสายนี้ อาจารย์ของข้าพเจ้าเบื้องต้นคือพระอาจารย์ช่วย ธัมมะวะโร คนบ้านศรีฐาน ท่านเคยมาปฏิบัติอยู่กับหลวงปู่มั่นที่จังหวัดสกลนครในสมัยนั้น และได้นำเอาเยี่ยงอย่างไปปฏิบัติทางบ้านศรีฐาน ข้าพเจ้าจึงได้ออกบวชมาแต่โน้น อาจารย์สิงห์ทองนี้เป็นอาจารย์องค์ที่สองของข้าพเจ้า ซึ่งท่านก็เป็นคนบ้านเดียวกันและเป็นลูกศิษย์ของหลวงปู่ช่วยเหมือนกัน

พรรษาที่ 19 – 23 พ.ศ. 2514 – 2518

อยู่วัดป่าอุดมพัฒนา บ้านหนองแก ต.กุดสะเทียน อ.หนองบัวลำภู จ.อุดรธานี สร้างวัดใหม่ ข้าพเจ้าเป็นหัวหน้าเอง หรือเป็นเจ้าอาวาส พระ-เณรมาอยู่ร่วมพอสมควร ชื่อวัดนี้มาจากพ่อใหญ่อุด ติวทอง เพราะเป็นผู้นำพาสร้างวัด พระอาจารย์ตาบ้านดอนปอจึงให้ชื่อวัดว่า “วัดป่าอุดมพัฒนา” พ่อใหญ่อุดนี้เป็นผู้เฒ่าผู้แก่ ชาวบ้านนับถือว่าเป็นคนมีศีลธรรมและมีหลักมีฐานในบ้านนี้ พูดให้ข้าพเจ้าฟังว่า บ้านหนองแกนี้ก็กระผมนั่นแหละเป็นผู้มาตั้งขึ้นเป็นหมู่บ้านและสร้างวัดบ้านขึ้นมา อีกทั้งยังก่อตั้งโรงเรียนขึ้นมา

และให้อยู่ติดกันจนมาถึงทุกวันนี้ บัดนี้กระผมจะพาสร้างวัดป่า จึงได้ไปหาสถานที่และได้ที่ดินติดต่อกับป่าช้าบ้านหนองแกนั่นเอง และได้จำพรรษาอยู่ที่นั่น 2 – 3 ปี

ออกพรรษาแล้วก็ไปวิเวกกับหมู่คณะหลายรูป โดยได้เดินทางจาก บ้านสร้างเสี่ยน ไปนอน อ.ชุมแพ 1 คืน จากอ.ชุมแพไปถ้ำมโหฬาร พักภาวนาอยู่หลายคืน มีพระอาจารย์ทองอินทร์เป็นเจ้าอาวาสอยู่นั้น จากนั้นไปพักอยู่ภูพนัง ตลาดหนองหิน มีหลวงปู่ลอดอยู่ที่นั่น จากนั้นไปถ้ำผาบิ้ง อยู่นานพอสมควรเพื่อฟังเทศน์หลวงปู่หลุย และทำความเพียรภาวนาและมีรูพญานาคใหญ่อยู่ในถ้ำนั้น เขาบอกว่ารูนี้ถึงแม่น้ำโขง สมัยก่อนจะมีพญานาคขึ้นมา แต่ทุกวันนี้ไม่มา ฟังเทศน์หลวงปู่หลุย ทำให้ได้คติหลายอย่าง เพราะหลวงปู่หลุยเป็นลูกศิษย์หลวงปู่มั่นและรู้จักกันดีกับแม่ขาวจันทร์ พูดกันรู้เรื่องดีในการภาวนา หลวงปู่หลุยเทศน์ว่า ให้ม้าง(รื้อ)ร่างกายออกให้เห็นทุกส่วนของร่างกายนี้ อย่าให้มันหุบเข้า ถ้ามันหุบเข้าก็ให้รื้อออก

จากนั้นไปถ้ำผาพุง พระอาจารย์ประยูรอยู่นั้น ถ้ำผาพุงนี้อยู่บนที่สูง ขึ้นลงก็ยากลำบาก ท่านจึงทำเป็นอู่(กระเช้า) นั่งได้ 6 คน ใช้เครื่องยนต์อยู่ข้างบน ใช้ลวดสลิงเส้นใหญ่ๆ ปลายข้างหนึ่งผูกไว้ข้างบน ส่วนอีกปลายข้างหนึ่งผูกไว้ข้างล่างที่ต้นมะขามริมทุ่งนา เขาดึงให้ตึงแน่นและใส่ยางรถยนต์หลายสายเพื่อเป็นเบรกที่ต้นมะขามใหญ่ มีลวดสลิงอีกเส้นหนึ่งเป็นเส้นเล็กผูกกระเช้า เพื่อปล่อยลง และดึงขึ้น ข้าพเจ้าไม่กล้าขึ้นไปกับกระเช้านั้น จึงเดินขึ้นไปเพื่อดูถ้ำ สายทางก็ลำบากหน่อย ในถ้ำนั้นกว้างใหญ่ยาว มีที่อยู่ได้หลายองค์ มีพระพุทธรูปใหญ่อยู่ในถ้ำนั้นเวลากลับลงจากถ้ำอยากจะทดลองลงกระเช้าดู จะเป็นอย่างไรเขาว่าไม่มีอันตรายเวลาลงเพราะใช้เครื่องค่อยปล่อยลง ขึ้นกระเช้าลงจากภูเขาสูงมองลงข้างล่างเห็นแต่ปลายต้นไม้ตกใจตอนลวดสลิงต่อกันมันไปไม่เสมอกันคล้ายกับมันจะขาดไปอย่างตะกุกตะกัก หมดช่วงต่อกันแล้วก็สบายจนถึงต้นมะขาม ต่อมาได้ข่าวว่ามีเด็กขึ้นอยู่ลวดสลิงขาดอู่ (กระเช้า) วิ่งใส่ต้นมะขามถูกยางรถแล้วกระเด็นขึ้นลงอยู่หลายครั้งก่อนจะอ่อนตัวได้ก็เต็มทีมาก

ออกจากถ้ำผาพุงไปถ้ำผาปู่ มีหลวงปู่คำดี ปะภาโส อยู่ที่นั่น และหมู่คณะอาจารย์สีทน สีละธะโนก็อยู่ที่นั่น ตอนเย็นมาสรงน้ำหลวงปู่คำดี และฟังเทศน์ทุกวัน ท่านเทศน์ตอนหนึ่งสำคัญมากว่า "ขออาราธนานิมนต์ท่านทุกองค์ตั้งใจทำความเพียรภาวนา เพราะครูบาอาจารย์ก็ฮุนฮานรุ่นปานเดียวกันหมดทุกองค์ ให้รีบเร่งภาวนาให้ตั้งอกตั้งใจ ถึงภาวนาไม่เป็นจิตไม่รวมก็ไม่เป็นอะไรขอแต่อย่าให้เป็นอาบัติสังฆาปาราชิก ก็เป็นพระที่ดีอยู่แล้วเพราะจะเป็นผู้รักษาพระพุทธศาสนาสืบต่อไป" ข้าพเจ้าถึงใจตรงที่ว่า "สังฆาปาราชิก" ถือว่า หลวงปู่พูดตรงไปตรงมาตามธรรมะวินัยจริงๆ โดยมากพระมาเสียตรงนี้ ท่านจึงเตือนย้ำนักย้ำหนาเพื่อสั่งสอนพระโดยตรง และให้รีบเร่งภาวนาเพื่อพ้นทุกข์ ข้าพเจ้าไปภาวนาอยู่นานพอสมควร จึงไปวัดหลวงปู่ชอบ ฐานะสะโม บ้านโคกมน หลวงปู่ชอบท่านไม่เทศน์ ท่านเป็นอัมพาตมานานแล้ว พอดีช่วงนั้นญาติโยมจะทำบุญวันเกิดให้กับหลวงปู่ชอบ ข้าพเจ้าจึงรอจนทำบุญเสร็จจึงไป ตอนอยู่นั้นไม่ได้อยู่กุฏิ อยู่ตามป่าไม้ แขวนกลดอยู่ป่ากอไม้ไร่มีมากและไม้อื่นๆ เพราะวัดกว้างใหญ่ ปีนั้นหนาวมาก จนใบไม้สดๆ ก็ตาย เขตนั้นเป็นจังหวัดเลย พูดก็พูดภาษาเมืองเลย วันไหนหนาวมากเขาว่าแม่คะนิ้งตกถูกใบไม้สดๆ ก็ตายหมด มดแดงอยู่ต้นไม้ก็ตกลงดิน กิ้งก่าก็ตกลงดินไปไม่ได้ พระ-เณรก็มีจำนวนมากที่ไปรอร่วมงานวันเกิดของหลวงปู่ จนถึงวันทำบุญก็ยิ่งมาก ทั้งพระทั้งเณรทั้งญาติโยมทางไกลและใกล้เป็นต้น พอทำบุญหลวงปู่ชอบเสร็จแล้ว ข้าพเจ้าก็ไปวัดถ้ำผาปู่อีก เพื่อภาวนาในฤดูแล้ง จนหมดเวลาจึงกลับวัดป่าอุดมพัฒนา บ้านหนองแก เพื่อจำพรรษาที่นั่น

พ่อใหญ่อุดสร้างวัดเสร็จ แล้วก็เข้าบวชจนถึงวันตายในผ้าเหลืองในวัดนี้ เบื้องต้นหาที่สร้างวัดป่าพร้อมกับผู้ใหญ่บ้าน คือนายหนูพูน ติวทอง ลูกชายของพ่อใหญ่อุดนี้เอง ได้ที่ดินติดกับป่าช้าทางทิศตะวันตกของป่าช้า มีเนื้อที่ 39 ไร่เศษ ให้นายหนูพูน ติวทองไปขึ้น น.ส.3 ก. ได้แล้วจึงเอาเป็นหลักฐานการสร้างวัดต่อไป และได้ส่งเรื่องเข้าขอกรมการศาสนา กรมการศาสนาจึงอนุญาตให้สร้างวัดได้แต่บัดนั้นเป็นต้น

มา และคณะสงฆ์แต่งตั้งให้ข้าพเจ้าเป็นเจ้าคณะตำบลศรีบุญเรือง (ธรรมยุติ) และเป็นกรรมการสนามหลวงแผนกธรรม วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2518 และไปสอบพระอุปัชฌาย์ได้วันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2519 ข้าพเจ้าเห็นว่าถ้าอยู่วัดนี้ไปนานๆทางการคณะสงฆ์ก็จะเร่งให้ทำงานทางคณะสงฆ์มากขึ้น และท่านเจ้าคณะอำเภอศรีบุญเรืองก็จะขอพระครูให้แต่ข้าพเจ้าไม่รับ จึงหลีกปลีกตัวออกไปบำเพ็ญภาวนาที่ภูเก้า บ้านดอนหัน ต.หัวนา อ.หนองบัวลำภู จ.อุดรธานี ได้อุปัชฌาย์มาแล้ว บวชนาคอยู่ 2 ปี ก็ไม่บวชอีกต่อไปเพราะขัดข้องหลายอย่าง อยู่ที่กันดารพักไว้ก่อน

พรรษาที่ 24 – 36 พ.ศ. 2519 – 2531

อยู่ภูเก้าให้ชื่อว่า "วัดถ้ำคำกั้ง" เป็นวัดสร้างเอาใหม่ วัดถ้ำคำกั้ง บ้านดอนหัน ต.หัวนา อ.หนองบัวลำภู จ.อุดรธานี แต่ทุกวันนี้ เขาเปลี่ยนชื่อใหม่ว่า "วัดถ้ำพระภูเก้า" เท่านั้น อยู่ภูเก้านี้จำพรรษานานถึง 13 พรรษา ทางเจ้าคณะอำเภอหนองบัวลำภูก็ยังจะขอพระครูให้อีกอยู่ แต่ข้าพเจ้าก็ไม่รับอีกเหมือนเดิม มีแต่เร่งภาวนาทำความเพียรเท่านั้น ส่วนการก่อสร้างก็มีเพียงเล็กน้อย เพราะเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย นอกจากนั้นก็มีการทำความเพียรภาวนาเท่าที่เคยทำมาไม่ลดละ จึงอยู่ได้ถึง 13 ปี และเป็นที่กันดารพอสมควร การเร่งภาวนาอยู่ภูเก้าวัดถ้ำคำกั้งนั้นมีที่ภาวนาหลายถ้ำ หลายแห่ง สถานที่ข้าพเจ้าภาวนานี้อยู่ข้างบนให้ชื่อว่า "ถ้ำจันได" คือนั่งตามธรรมดาวันละ 3 ชั่วโมง ตั้งแต่ 1 ทุ่มถึง 4 ทุ่มออก แล้วนอน เดินจงกรมกลางวันแล้วแต่สมควร เดินกลางคืนมีอันตราย บัดนี้อยากให้มากขึ้นก็ 5 ทุ่มจึงออก ค่อยขยับขึ้นไปถึง 6 ทุ่มจึงออก อยู่อย่างนี้นานพอสมควร ที่นี้อยากให้มากขึ้นไปต้องถอยหลังนั่งตั้งแต่ 18.00 น. ขึ้นไปถึง 6 ทุ่มจึงออกได้ 6 ชั่วโมงอยู่อย่างนี้ก็นานวันพอสมควร คิดอยากได้มากกว่านี้ขึ้นไปจะทำอย่างไรต้องถอยหลังอีก บัดนี้เข้านั่งภาวนาตั้งแต่ 17.00 น. ต้องทำวัตรสวดมนต์แต่ 16.00 น. เตรียมตัวทำข้อวัตรและอาบน้ำเสร็จเรียบร้อย ตั้งแต่ 15.00 ถึง 17.00 น. ต้องเข้าที่นั่ง

ภาวนาถึง 6 ทุ่มจึงออกความเจ็บปวดบอกไม่ถูกมีทุกอย่างก็ต่อสู้อยู่ตลอดเวลา ถึงตายก็ยอมตาย ตายในความเพียรไม่เป็นไร ฉะนั้นจึงอยากได้มากขึ้นไปอีกกว่านี้ ต้องเดินหน้าไปออกเวลาตี 1 ถ้าจะเดินหน้าไปอีกก็ได้อยู่ เพราะมันหายเจ็บปวดหมดแล้ว แต่ไม่มีเวลานอนจึงหยุดเพียงเท่านี้ แต่เวลาออกจึงเจ็บปวดมากพอสมควร หายเจ็บปวดแล้วจึงนอนหลับ ตี 4 ตี 5 ก็ตื่นนอนเตรียมไปบิณฑบาตพอดี ทำอยู่อย่างนี้มากพอสมควรกับกาลเวลาก็หยุด และมีการอดอาหารถึง 7 วัน วันที่ 8 จึงฉันถือว่าเป็นครั้งสุดท้าย อายุแก่แล้ว แต่นั้นมาไม่ได้อดอาหาร ฉันตามธรรมดา ทำความเพียรก็เหมือนกันตามอายุสังขารจะอำนวยให้การอดอาหารนี้ได้ 7 วันถึง 3 ครั้ง ครั้งที่ 1 อยู่บ้านห้วยทราย อ.คำชะอี, ที่ 2 อยู่บ้านชุมพล อ.สว่างแดนดิน, ที่ 3 อยู่ภูเก้าบ้านดอนหัน อ.หนองบัวลำภู ส่วนอดอาหาร 1 วัน 2 วัน 3 วันจนถึง 5 วัน อย่างนี้จำไม่ได้ แต่ยังน้อยยังหนุ่มแทบทุกปี ฉะนั้นจึงจำไม่ได้ ไม่รู้อยู่ที่ไหนบ้าง

ในระหว่างอยู่วัดถ้ำคำกั้งภูเก้านั้น ในฤดูแล้งออกพรรษาแล้วไปเที่ยววิเวกภาวนาและเยี่ยมเยือนหมู่คณะตามภูเขาต่างๆ เช่น วัดถ้ำกลองเพล, วัดถ้ำน้ำทิพย์อาจารย์ต๋อง อยู่ที่นั่นภาวนาดี เคยไปสองครั้งมาแล้ว จากนั้นไปวัดภูช่อฟ้า สมัยนั้นอาจารย์สว่างอยู่ที่นั่น สมัยนี้ลงไปแล้ว ต่อจากนั้นก็ไปวัดภูพระบาทบัวขาว พระอาจารย์ลีและพระอาจารย์นะอยู่ที่นั้นกำลังสร้างวัดใหม่ วัดนี้มีวัตถุโบราณ มีรอยพระบาท มีพลาญหิน กว้างใหญ่ มีพระพุทธรูปแกะสลักตามหินมากมาย ข้าพเจ้าอยู่พอสมควรแล้วก็กลับวัด บางปีออกพรรษาแล้วก็ไปเที่ยววิเวกภาวนาตามถ้ำในภูเก้านั่นเอง เช่นถ้ำหามต่าง ซึ่งอยู่กลางภูเก้า ไปบิณฑบาตบ้านวังมน หรือถ้ำมดง่าม, ถ้ำจันได ในภูเก้านั่นเอง

ต่อจากนั้นพ่อป่วยอยู่บ้านหนองแก จำเป็นจะได้ไปพยาบาลรักษา พ่อแม่อพยพครอบครัวจากบ้านศรีฐานมาอยู่บ้านหนองแก ต.กุดสะเทียน อ.หนองบัวลำภู จ.อุดรธานี ตั้งแต่พ.ศ. 2498 เป็นต้นมา

พรรษาที่ 37 พ.ศ. 2532

ข้าพเจ้าได้มาจำพรรษาที่วัดป่าอุดมพัฒนาเพื่อรักษาพ่อป่วย จนถึงวันตาย และทำบุญอุทิศให้เสร็จ เรียบร้อยแล้ว แม่ก็ป่วยต่ออีก เพราะอายุมากแล้ว เป็นโรคเบาหวาน เขาตัดขาข้างขวาถึงครึ่งแข้ง ข้าพเจ้าได้มาจำพรรษาที่วัดป่าหนองแก และได้ขออนุญาตตั้งชื่อวัดให้ถูกต้องตามกรมการศาสนา คือการตั้งวัดมีอยู่ 3 อย่าง

1. ขอสร้างวัด
2. ขอตั้งชื่อวัด
3. ขอวิสุงคามสีมา

ถ้าได้ 3 อย่างนี้จึงเป็นวัดสมบูรณ์ ถูกต้องตามกฎหมาย และถูกต้องตามกรมการศาสนา เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงได้ขอตั้งชื่อวัดในปีนี้เพื่อให้ชื่อวัดเข้าในกรมการศาสนา ถ้ามีความขัดข้องตรงไหนถามเขาได้เพราะมีคนรู้จักกันอยู่ในที่นั่น เขาบอกมาว่าถ้าเอาชื่อเก่า (อุดมพัฒนา) นี้ไม่ได้ เพราะเป็นชื่อบุคคล นายอุดมคนเดียวสร้างวัดไม่ได้ เขาต้องการชื่อส่วนรวมจึงจะได้ ฉะนั้นจึงขอไปชื่อว่าวัดป่าหนองแก เป็นชื่อส่วนรวมของบ้าน ต่อมาเขาขอตัดออกอีกนิดหน่อยได้ไหม ตอบว่าได้ เขาเลยตัดป่าออก ยังเหลือแต่ชื่อว่าวัดหนองแกเท่านั้น ชื่อนี้เข้าในกรมการศาสนาแล้ว ไปค้นดูเมื่อไรก็ต้องเห็นเมื่อนั้น แต่ไปพ้องกันกับวัดศรีอัมพรอยู่กลางบ้าน ซึ่งเป็นวัดมหานิกาย และชาวบ้านเรียกว่าวัดหนองแกแต่ไม่มีชื่อในกรมการศาสนาของเรานี้มีชื่อในกรมการศาสนา เพราะกรมการศาสนาตั้งชื่อให้

พรรษาที่ 38 พ.ศ. 2533

แม่อยากไปหาลูกชายคนโตซึ่งอยู่บ้านศรีฐาน ข้าพเจ้าก็พาแม่ไปอยู่บ้านศรีฐาน พักอยู่วัดศรีพัฒนาราม ต.ศรีฐาน อ.ป่าติ้ว จ.ยโสธร เพื่อรักษาพยาบาลเพราะแม่เป็นโรคเบาหวาน ต้องไปหาหมอที่โรงพยาบาลทุกๆเดือน ลูกชายคนโตนั้นก็เป็นโรคเบาหวานเหมือนกัน พอออกพรรษาแล้วก็เลยแยกจากกันมาอยู่กับลูกชายคนเล็กบ้านโนนงาม อ.ศรีบุญเรือง จ.อุดรธานี

พรรษาที่ 39 พ.ศ. 2534

อยู่วัดจันทรประสิทธิ์ บ้านสร้างเสี่ยน (วัดเก่า) ต.หนองบัวใต้ อ.ศรีบุญเรือง จ.อุดรธานี ออกพรรษารับกฐินแล้ว แม่อยากไปอยู่กับลูกสาวที่ อ.สีชมพู ก็พาแม่ไปอยู่ที่นั่น

พรรษาที่ 40 พ.ศ. 2535

อยู่วัดป่าสันติสุข ต.วังเพิ่ม อ.สีชมพู จ.ขอนแก่น เพื่อรักษาแม่อยู่ตลอดไป บัดนี้ข้าพเจ้าย้อนถามเอาใจความของแม่ว่าจะไปอย่างไรจะอยู่อย่างไร เพราะอายุได้ 86 ปีแล้ว จะยอมตายกับลูกคนไหน ธรรมดาเท่าที่เห็นมาเช่น อาจารย์สิงห์ทอง,อาจารย์เพ็ง,อาจารย์อุ่น นี้คนบ้านศรีฐาน พ่อแม่ก็ไปตายอยู่กับลูกผู้บวชทุกองค์ บัดนี้แม่จะไปตายกับลูกคนไหน จะไปตายกับลูกคนที่บวชไหม ให้ตกลงใจเสียเพราะแก่แล้ว ไปไม่รอดหรอก แม่ก็ตกลงใจว่าจะไปตายกับลูกผู้บวช ถ้าอย่างนั้นให้ลูกไปหาวัดก่อน วัดไหนจะเหมาะสม หาได้วัดทิพยรัฐนิมิต จ.อุดรธานี หรือวัดบ้านจิก พูดให้เจ้าอาวาสรู้เรื่องทุกอย่าง หาที่อยู่ให้แม่สะดวกทุกอย่าง วัดนั้นมีแม่ขาวด้วย จึงมาเอาแม่ไปอยู่วัดนั้น จนถึงวันตาย ได้ 2 พรรษา แม่อายุได้ 87 ปี

พรรษาที่ 41 – 47 พ.ศ. 2536 – 2542

อยู่วัดทิพยรัฐนิมิตหรือวัดบ้านจิก ต.หมากแข้ง อ.เมือง จ.อุดรธานี วัดนี้อยู่ในเมือง การภาวนาส่วนรวมอยู่ในโบสถ์ทั้งเช้าทั้งเย็น และทำวัตรเช้าเย็นประจำทุกวัน เสียแต่เวลาน้อย เวลาจิตรวมลงแล้วต้องได้ถอนขึ้นเพื่อทำวัตรสวดมนต์กับหมู่ ตอนเย็นต้องไปแนะนำสั่งสอนแม่ พาแม่ภาวนาทุกวัน ให้น้องสาวเปลี่ยนกันมาปรนนิบัติแม่จนถึงวันตายที่โรงพยาบาลศูนย์อุดร และอยู่นี้ก็ได้บวชนาคมากพอสมควร เพราะวัดนี้ไม่มีพระอุปัชฌาย์ เจ้าอาวาสจึงให้บวชนาคให้ อยู่วัดทิพยรัฐนิมิตนั้น ก็ได้ตั้งสัจจะอธิษฐานว่าจะได้อยู่วัดนี้จนถึงวันตายไหม พยายามตั้งใจอธิษฐานอยู่หลายวันเพื่อจะได้รู้ทางนิมิต คืนวันหนึ่งเกิดนิมิตหรือฝันไปว่า ได้ขึ้นสวดปาฏิโมกข์ท่ามกลางสงฆ์จำนวนมาก พอสวดไปใกล้จะจบถึงเสขิยวัตรแล้ว แต่สวดไปอีกไม่ได้ เกิดหลงไปหมด ตั้งใจจะสวดก็สวดไปไม่ได้จนพระหลายองค์ก็หนีไปหมด ทั้งๆที่การสวดปาฏิโมกข์ในระยะนั้นคล่องแคล่วว่องไวชำนาญเหลือเกินเพราะสวดประจำทุก 15 วัน หรือท่องบ่นอยู่ทุกวัน เมื่อรู้สึกตัวขึ้นมาก็ตีความหมายของนิมิตออกเลยว่าตนเองจะไม่ได้อยู่วัดนี้จนตลอดชีวิต อยู่ไปก็ถูกต้องตามนิมิตหรือฝันนั้นแน่นอน เพราะฉะนั้นไปอยู่ที่ไหนต้องอธิษฐานจิตดูเสียก่อนเพราะตัวเองแก่ชราแล้วหาที่เหมาะสม

พรรษาที่ 48 - 49 พ.ศ. 2543 – 2544

อยู่วัดป่าศิริดำรงวนาราม บ้านท่าสองคอน ต.บะฮี อ.พรรณนานิคม จ.สกลนคร วัดนี้เป็นวัดหลวงปู่ช่วย ธัมมะวะโร ตั้งขึ้นตั้งแต่สมัยหลวงปู่มั่นอยู่ บ้านหนองผือ-นาใน ท่านเทียวไปหาหลวงปู่มั่นในสมัยนั้น ข้าพเจ้าจึงคิดว่าจะรักษามรดกครูบาอาจารย์ไว้ให้มั่นคงต่อไป จึงได้จำพรรษาที่วัดนี้ถึง 2 พรรษา บ้านนี้เป็นบ้านภูไท พูดไม่รู้ภาษากัน จึงได้ออกจากวัดนั้นไปจำพรรษาที่บ้านนิคม จ.ยโสธร

พรรษาที่ 50 พ.ศ. 2545

อยู่วัดป่านิคมวนาราม ต.กระจาย อ.ป่าติ้ว จ.ยโสธร มีพระอาจารย์ทองดีเป็นเจ้าอาวาส และมีคณะบ้านสุขเกษม มีผู้ใหญ่บ้านเป็นต้น และพระอาจารย์สุขเกษม และหมู่เป็นคณะไปนิมนต์ข้าพเจ้าตั้งแต่ก่อนเข้าพรรษา ข้าพเจ้าไม่ได้มา เพราะได้รับนิมนต์บ้านนิคมก่อนแล้ว พอออกพรรษาแล้วจึงได้เดินทางมาพักอยู่ทุ่งนาของน้องชาย ที่บ้านโนนงาม อ.ศรีบุญเรือง เพื่อจะไปทำบุญอุทิศให้น้องสาวอยู่จังหวัดกำแพงเพชร และส่งข่าวให้ชาวบ้านสุขเกษมทราบว่าจะไปเยี่ยมอยู่ ทางบ้านหนองแกก็ได้ข่าวเหมือนกัน เจ้าอาวาสวัดป่าบ้านหนองแกมานิมนต์ถึง 3 ครั้งก็ยังไม่ตกลงว่าจะไป เมื่อโยมผู้สร้างวัดด้วยกัน พร้อมทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และลูกบ้านมานิมนต์ เขาพร้อมกันรับว่าจะทำกุฏีให้และมีเงินแล้ว 1 แสนบาท ถ้าไม่พอจึงค่อยหาเพิ่มเติมต่อไป ข้าพเจ้าก็รับนิมนต์ว่าจะไปอยู่วัดป่าบ้านหนองแก ให้เขาเตรียมที่จะปลูกกุฏิ แต่เจ้าอาวาสก็เข้าไปขัดขวางไม่ให้ทำ จึงเกิดการทะเลาะกันกับโยมผู้ทำ ข้าพเจ้าจึงให้หยุดทันที สาเหตุที่ตกลงว่าจะมาอยู่บ้านหนองแกเพื่อจะทำงานต่อนั้น คือวัดนี้เราได้สร้างขึ้นแล้ว จะขอวิสุงคามสีมาต่อไป และจะสร้างโบสถ์ต่อไปเพื่อให้เป็นวัดสมบูรณ์ถูกต้องตามกฎหมาย ในปีที่ได้รับอนุญาตตั้งชื่อวัดนั้น นายอำเภอศรีบุญเรืองได้เห็นใบอนุญาตตั้งวัดนั้นแล้ว ก็ว่าจะนำใบอนุญาต

นั้นมาส่งให้ถึงวัด เพื่อจะได้พูดเรื่องการตั้งวัดให้ชาวบ้านฟัง ว่าวัดนี้ได้รับอนุญาตให้ตั้งวัดถูกต้องแล้ว ในเขตอ.ศรีบุญเรืองมีวัดเดียวเท่านี้ แต่ก็มีสิ่งขัดข้องจึงไม่ได้มา แต่ก็ได้ส่งใบอนุญาตมาให้ตามธรรมดา ได้ยินนายอำเภอพูดให้ฟัง บัดนี้ขาดการติดต่อกันแล้ว ขอมอบให้ลูกหลาน,เหลน,โหลน ของผู้พาสร้างวัดนี้ทั้งหลายจงพากันพร้อมใจกันรักษาเอาเถิด ข้าพเจ้าหมดวาระแล้ว หมดความเป็นห่วงแล้ว จะอยู่ตามสบาย

พรรษาที่ 51 ถึงปัจจุบัน

อยู่วัดสามัคคีสิริมงคล (วัดป่าบ้านสุขเกษม) เลขที่ 162 บ้านสุขเกษม หมู่ที่ 4 ต.หนองบัว อ.เมือง จ.หนองบัวลำภู 39000 เมื่อครั้งทางบ้านสุขเกษมได้ข่าวแล้วเตรียมไปนิมนต์ มีชาวบ้าน,ผู้ใหญ่บ้านและอบต. ทางฝ่ายคณะสงฆ์ก็มีหลายองค์ด้วยกัน คือ พระอาจารย์บุญจันทร์, พระอาจารย์กุล, พระอาจารย์สมเกียรติ, พระอาจารย์พะเยาว์, พระอาจารย์สุขเกษม ข้าพเจ้าก็ตกลงจะมาอยู่วัดป่าบ้านสุขเกษมและบอกกับชาวบ้านผู้ใหญ่บ้านและคณะไปนิมนต์นั้นว่า ถ้าเสร็จธุระแล้ว จะไปเองไม่ต้องมารับ เมื่อเสร็จธุระแล้ว ข้าพเจ้าก็บอกให้ครูต๋องเอารถไปรับที่ทุ่งนา นำพาไปถึงวัดป่าบ้านสุขเกษม เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546 อยู่ตลอดมาจนถึงทุกวันนี้

ในระหว่างอยู่ทุ่งนาของน้องชายบ้านโนนงาม อ.ศรีบุญเรืองนั้น จึงได้ตั้งสัจจะอธิษฐานว่า "เราจะอยู่วัดป่าบ้านสุขเกษมนี้ได้ไหม จะอยู่ได้ไปถึงวันตายไหม" อธิษฐานอยู่ 2-3 วันจึงเกิดนิมิตขึ้นเห็นคนไปทำบุญกันเป็นจำนวนมากอยู่แห่งหนึ่ง ญาติโยมกำลังจะปลูกต้นจำปาทำเป็นหลักรั้วอยู่แห่งหนึ่ง เราก็ไปยืนดูเขาทำอยู่ ต้นจำปานั้นยาวประมาณ 1 วาเศษใหญ่เท่าต้นขาคน มีรากเต็มเหง้า เพราะเขาขุดขึ้นมาเพื่อจะปลูกส่วนทางปลายเขาตัดทิ้งหมด เวลาเขาจะปลูกเขาขุดหลุมลงลึกประมาณ 1 ศอกเศษเพื่อ

ไม่ให้ล้ม เวลาปลูกเขาเอาทางปลายลงหลุมเอาทางรากขึ้นฟ้าถมดินให้ดีเป็นเสร็จพิธีปลูก และมีพระองค์หนึ่งพรมน้ำมนต์ไปทั่วทุกคนในพิธีนั้น คำว่า "ต้นจำปา"นั้นเป็นภาษาอีสานภาษาไทยเรียกชื่อว่า "ต้นลั่นทม" ทุกวันนี้เปลี่ยนชื่อเป็นต้นลีลาวดี มีราคาถูกมาก แต่มี 2 ชนิด ชนิดหนึ่งมีลำต้นเป็นตุ่มหมดทั้งต้น ชนิดที่สองลำต้นเกลี้ยงหมดทั้งต้น ที่ข้าพเจ้านิมิตเห็นเป็นชนิดที่สองเกลี้ยงหมดคิดอยู่คนเดียวตีความหมายของนิมิตไม่ออก จึงพูดให้คนใกล้เคียงกันฟัง และเขารู้เรื่องในต้นไม้อันนี้ เขาจึงบอกว่าจะเอาทางปลายลงปลูกก็ติดเกิดขึ้นไม่ตาย นิมิตที่ต่อไป ไปเห็นที่แห่งหนึ่งมีเถ้าถ่านกระจัดกระจายอยู่เหมือนเป็นที่เผาศพ ผ่านมานานหลายครั้งแล้ว

บัดนี้จะพูดเรื่องของอาการป่วยที่มีเมื่อครั้งมาอยู่วัดนี้พอสมควร เมื่อพ.ศ.2546 ระหว่างใกล้เข้าพรรษา ข้าพเจ้ามีอาการเจ็บหน้าอกในเวลาออกเดินบิณฑบาต จึงได้ไปหาหมอที่โรงพยาบาลวีระพล ซึ่งอยู่ในตัวจังหวัดหนองบัวลำภู พักอยู่ 1 คืน หมอบอกว่าปอดอักเสบ ต่อมาเมื่อออกพรรษาแล้วไปงานกฐินพระอาจารย์นิพนธ์ วัดป่าศาลาน้อย อ.ด่านซ้าย จ.เลย เวลากลับเจ็บหน้าอกมาก เพราะรถวิ่งวกเวียนตามภูเขา พอถึงวัดก็รีบไปหาหมออำนาจที่ จ.หนองบัวลำภูอีก หมอเอ็กซเรย์ดูบอกว่ามีน้ำในปอด ต้องไปเจาะออกที่โรงพยาบาลหนองบัวลำภู ข้าพเจ้าไม่ไปจะไปโรงพยาบาลศรีนครินทร์ จ.ขอนแก่น ข้าพเจ้าโชคดีที่มีพระอาจารย์สุขเกษม ยะสะวัฑฒะโน เป็นผู้พาไปเพราะท่านเป็นผู้รู้จักกับหมอที่อยู่โรงพยาบาลศรีนครินทร์ ไปวันที่ 21 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2546 ที่ไปด้วยกันมีข้าพเจ้า,พระอาจารย์สุขเกษม, พระอาจารย์วันนา, พ่อชน ยะสาธโร, พ่อเสริม ภูมูล, พ่อสุศิลป์ กองปราบ พักอยู่โรงพยาบาลศรีนครินทร์ จ.ขอนแก่น 6 คืน หมอตรวจดูอาการทุกอย่างจนเรียบร้อย ออกความเห็นว่าหัวใจโต, ลิ้นหัวใจรั่วเนื่องมาจากน้ำอยู่ในปอด หัวใจทำงานไม่สะดวก จึงโตขึ้น ลิ้นหัวใจมี 4 ลิ้น รั่วลิ้น 1 มีความดันสูง, มีหลอดลมตีบ, มีคลอเรสโตรอลไขมันในเส้นเลือด หมอจึงจัดยาให้กินตามนี้ นอนอยู่ที่พักสงฆ์ห้องพิเศษกับพระอาจารย์วันนา 6 คืน จากนั้นหมอจึงให้กลับ

วัด และนัดให้มาตรวจและเอายาเป็นระยะ บางที 1 เดือน 2 เดือน 3 เดือน แล้วแต่อาการของโรคจนตลอดทุกวันนี้ ข้างหน้าหมอยังนัดอีกอยู่ คือวันที่ 10 พฤศจิกายน 2549 ตัวของข้าพเจ้าเองก็รู้สึกว่าดีขึ้นมาตามลำดับ ทุกวันนี้รู้สึกว่าหายแล้ว

เรื่องการภาวนามาอยู่วัดนี้ก็พิจารณาที่เคยพูดมาแล้ว และปฏิบัติ มาแล้ว แต่เกิดนิพพิทาเป็นส่วนมากคือเบื่อหน่ายในสังขาร โลกเป็นส่วนมากต้องใช้ความอดทนอยู่ตลอดเวลาเพราะเห็นเรื่องของโลกตามความเป็นจริงคือไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ของเราเรื่องใดๆ พิจารณาแล้วก็เป็นของเบื่อหน่ายเพราะเราไม่ชอบ เราชอบแต่คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเท่านั้น ก็เอวังเท่านี้แล

สรุปการจำพรรษา

พรรษาที่ 1 วัดศรีฐานใน บ้านศรีฐาน อ.ป่าติ้ว จ.ยโสธร

พรรษาที่ 2 วัดบ้านดอนหม่วย อ.สว่างแดนดิน จ.สกลนคร

พรรษาที่ 3 วัดทุ่งสว่างบ้านโคกคอน อ.สว่างแดนดิน อ.สกลนคร

พรรษาที่ 4 วัดศรีฐานใน บ้านศรีฐาน อ.ป่าติ้ว จ.ยโสธร

พรรษาที่ 5 วัดโคกสะอาด บ้านโสกเก้าหาบ อ.หนองบัวลำภู จ.อุดรธานี

พรรษาที่ 6 วัดถ้ำกวาง อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น

พรรษาที่ 7 วัดบ้านไร่ม่วง จ.เลย

พรรษาที่ 8 วัดราษฎร์โยธี จ.พังงา

พรรษาที่ 9 วัดควนเขาดิน อ.ท้ายเหมือง จ.พังงา

พรรษาที่ 10 – 12 วัดป่าบ้านห้วยทราย อ.คำชะอี จ.นครพนม

พรรษาที่ 13 – 15 วัดป่าแก้วชุมพล อ.สว่างแดนดิน จ.สกลนคร

พรรษาที่ 16 – 17 วัดถ้ำกลองเพล อ.หนองบัวลำภู จ.อุดรธานี

พรรษาที่ 18 วัดป่าแก้วชุมพล อ.สว่างแดนดิน จ.สกลนคร

พรรษาที่ 19 – 23 วัดป่าอุดมพัฒนา บ้านหนองแก อ.หนองบัวลำภู จ.อุดรธานี

พรรษาที่ 24 – 36 วัดถ้ำคำกั้งภูเก้า อ.หนองบัวลำภู จ.อุดรธานี

พรรษาที่ 37 วัดป่าอุดมพัฒนา บ้านหนองแก อ.หนองบัวลำภู จ.อุดรธานี

พรรษาที่ 38 วัดศรีพัฒนาราม อ.ป่าติ้ว จ.ยโสธร

พรรษาที่ 39 วัดจันทรประสิทธิ์ อ.ศรีบุญเรือง จ.อุดรธานี

พรรษาที่ 40 วัดป่าสันติสุข อ.ศรีชมพู จ.ขอนแก่น

พรรษาที่ 41-47 วัดทิพยรัฐนิมิต จ.อุดรธานี

พรรษาที่ 48 – 49 วัดป่าศิริดำรงวนาราม อ.พรรณนานิคม จ.สกลนคร

พรรษาที่ 50 วัดป่านิคมวนาราม อ.ป่าติ้ว จ.ยโสธร

พรรษาที่ 51 – ปัจจุบัน วัดสามัคคีสิริมงคล อ.เมือง จ.หนองบัวลำภู

บทเทศนาของหลวงปู่

โย จะวัสสะ สะตัง ชีเว ทุพปัญโญ อะสะมาหิโต

เอกาหัง ชีวีตัง เสยโย ปัญญะวันตัสสะ ฌายิโน

ผู้ใดทรามปัญญา พึงเป็นอยู่ตั้งร้อยปี

ส่วนผู้มีปัญญาเพ่งพินิจ มีชีวิตอยู่วันเดียว ประเสริฐกว่าผู้นั้น

บัดนี้จะได้อธิบายธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติต่อไป คนเราเกิดมาด้วยความลุ่มหลงมัวเมาด้วยประการต่างๆ เรียกว่าอวิชชาหุ้มห่อจิตใจไว้ไม่ให้รู้อะไร จึงได้หลงอยู่ร้อยปี, พันปี, หมื่นปี, แสนปี ก็ไม่รู้ อวิชชานี้ก็มีขั้นหยาบ, ขั้นกลาง, ขั้นละเอียดเหมือนกัน คือขั้นละเอียดหลงอยู่ในพระอนาคามี, ขั้นกลางหลงอยู่ในพระโสดาบัน,ขั้นหยาบหลงอยู่ในปุถุชน

ฉะนั้นเมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วจะสั่งสอนสัตว์โลกจึงทรงแบ่งสัตว์โลกออกเป็น 4 ส่วน หรือเปรียบเหมือนดอกบัว 4 เหล่า พระพุทธเจ้าสอนเอาแต่ 3 เหล่าเท่านั้น เหล่าที่ 4 ไม่สอน เสียเวลาสอนเพราะสอนแล้วก็ไม่รู้เรื่อง เรียกว่า “ปทปรมะ” ธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่สอนปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน วันนั้น คือ

กาเมสุกามะ สุขัลลิกานุโยโค และอัตตะกิละมะถานุโยโค

คือการประกอบตนให้พัวพันด้วยกามในกามทั้งหลายนี้ได

และคือการประกอบความเหน็ดเหนื่อยด้วยตนเหล่านี้ได

พระพุทธเจ้าไม่ให้เดินทาง 2 สายนี้ มันจะเสียเวลาเปล่า พระพุทธเจ้าให้เดินทางมรรค มีองค์ 8 คือ 8 อย่างนี้ ให้เดินด้วยปัญญาก่อนจึงว่าสัมมาทิฏฐิ, สัมมาสังกัปปะ 2

องค์นี้เป็นองค์ของปัญญา ให้ถือว่าพระพุทธเจ้าบอกเรา เราต้องจำเอาไปปฏิบัติได้มากได้น้อยก็เป็นของเรา เรียกว่าพระพุทธเจ้าบอกให้มีปัญญา มาสอนตัวเราเองอีกครั้งหนึ่ง

ปัญญาในที่นี้หมายถึง ปัญญาในทางธรรมไม่ใช่ปัญญาในทางโลก ปัญญาทางโลกคือเพื่อเอา เรียกว่า "โลกียปัญญา" ปัญญาทางธรรมคือเพื่อละ เรียกว่า "โลกุตตระปัญญา" การเอาไม่มีความพอสักทีมากเท่าไรยิ่งดี การละคือละความโลภ, ความโกรธ, ความหลงนั้นเอง เพราะเห็นในสัมมาทิฏฐิปัญญาอันเห็นชอบ เป็นในทุกขสัจ สมุทัยสัจ คือเหตุให้เกิดทุกข์ มีอยู่ 3 อย่าง 1. กามตัณหา 2.ภวตัณหา 3. วิภวตัณหา ความทะยานอยากในกิเลสกามและวัตถุกามทั้งหลายเป็นต้น เรียกว่า "กามตัณหา" ความอยากให้อยู่คงที่ในภพกามที่พอใจ ไม่อยากให้เปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างอื่น คือไม่อยากให้เฒ่าให้แก่ให้เจ็บให้ตาย เรียกว่า "ภวตัณหา" ความขัดใจความไม่พอใจในกามตัณหาและภวตัณหาเกิดฆ่าตัวของตนเองและคนอื่น เรียกว่า "วิภวตัณหา" นี้เหตุให้เกิดทุกข์ ถ้าเราไม่มีปัญญา แก้ไขไม่ได้ต้องเอาสัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ คือความคิดอยากออกจากกามกิเลสนี้เอง ทำอย่างไรเราจึงจะออกได้ เราก็ต้องทำสมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐาน คือสมาธิและปัญญา เราต้องทำปัญญาก่อนตามหลักสัมมาทิฏฐิ และสัมมาสังกัปปะขององค์มรรค คือให้เพ่งดูส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย ฌายิโน เพ่งดูพิจารณาในร่างกาย เพ่งเข้าส่วนข้างในให้เห็นกระดูกสันหลัง หรือกระดูกซี่โครง ดูให้เห็นด้วยตาปัญญา ไม่ใช่ตาเนื้อตาหนัง ให้ใช้ตาปัญญาหรือตาใจ เรียกว่า "ปัญญาตาญาณ" ดังภาษิตว่า **"นัตถิ ปัญญา สมาอาภา แสงสว่างเสมอด้วยปัญญาไม่มี"** อันนี้เรียกว่า เราฝึกหัดอินทรีย์ให้แก่กล้า ปัญญินทรีย์ ฝึกหัดให้ปัญญาแก่กล้าต่อไป จะได้ฝึกหัด สมาธินทรีย์ คือฝึกหัดสมาธิให้ตั้งมั่น ไม่ให้หวั่นไหวต่ออารมณ์ต่างๆ จะเป็นอิฏฐารมณ์ อารมณ์ที่พอใจ หรืออนิฏฐารมณ์ อารมณ์ที่ไม่พอใจก็ตาม เราไม่หวั่นไหวเพราะเรามีสมาธิแน่นหนาแล้ว ก่อนที่จิตเราจะเป็นสมาธินั้นจิตเรามีสติเพียงพอแล้ว พร้อมด้วยวิริยะความเพียรและศรัทธาแก่กล้า เรียกว่าเราฝึกหัดอินทรีย์ 5 ให้แก่กล้าพร้อมกัน คือศรัทธา,

วิริยะ, สติ, สมาธิ, ปัญญา 5 อย่างนี้ให้พร้อมกัน ให้เสมอกัน จึงจะปรากฏผลในการปฏิบัติธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ต่อไปเราฝึกหัดสัมมาวาจา,สัมมากัมมันโต ,สัมมาอาชีโว นี้เป็นองค์ของศีล ศีลนี้เรามีมาตั้งแต่วันเกิดแล้ว แต่เราไม่รู้ ถ้าเราไม่มีศีล 5 เราก็เกิดมาไม่ได้ คือขา 2 แขน 2 หัว 1 นี้เป็นสมบัติของเรามาแต่วันเกิด แต่เรารักษาไม่ได้จึงได้ทำความชั่วทางกาย วาจา ถ้าเรางดเว้นเราก็จะมีสมบัติต่อไปอีก คือสมบัติของมนุษย์ เรียกว่ามนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ จนถึงนิพพานสมบัติก็ไปจากมนุษย์นี้เอง ฉะนั้นจึงควรรักษาจนตลอดชีวิต

ส่วนสัมมาวายาโม, สัมมาสติ, สัมมาสมาธิ นี้เป็นองค์ของสมาธิ สมาธินี้ให้ฝึกหัดสัมมาสติ ให้สติแก่กล้าให้เป็นมหาสติปัฏฐาน 4 คือระลึกอยู่ในกาย เวทนา จิต ธรรม คำว่าสตินี้ แปลว่าระลึกได้ หรือระลึกรู้ในสิ่งนั้นๆ ระลึกนึกติดต่อจ่อตัวรู้อยู่อย่างนั้นไม่ขาดสาย ไม่หลงลืม เรียกว่าสติสัมปชัญญะ สัมปชัญญะ แปลว่ารู้ตัวอยู่เสมอ มันไปพร้อมกัน มหาแปลว่าใหญ่ ฐานะแปลว่า ที่ตั้งแห่งการงาน เมื่อเรารู้อย่างนี้แล้ว เราต้องจับร่างกายนี้เป็นหลัก ส่วนใดส่วนหนึ่ง เช่นกระดูกเป็นที่เข้มแข็งในร่างกายนี้ เพ่งดูให้เห็นชัดด้วยจิต หรือจะพิจารณาก็ให้เห็นชัดด้วยจิต มีสติควบคุมจิตใจให้มั่นคง ให้มีสติแก่กล้าจึงจะสามารถควบคุมจิตได้ ต้องฝึกหัดสติให้มากพร้อมพิจารณาร่างกาย หรือจะเป็นลมหายใจก็ได้ ลมหายใจนี้ก็เป็นกายเหมือนกัน ลมเข้าว่า “พุท” ลมออกว่า “โธ” นึกแต่ในใจอย่าเร็ว อย่าช้า เอาแต่พอดี ให้รู้ลมอยู่ปลายจมูก เวลาจิตรวมให้รวมเข้าไปข้างใน ให้รู้อยู่ข้างใน ร่างกายนิ่งอยู่ รู้อยู่ จะนานเท่าไรก็แล้วแต่กำลังของจิต เมื่อจิตหมดกำลังแล้วจิตจะถอนขึ้นมาเอง เวลาจิตถอนขึ้นมาแล้วให้จิตพิจารณาร่างกายอีก บัดนี้จะเห็นร่างกายแจ้งกระจ่างมาก ไม่เหมือนแต่ก่อน แต่ก่อนนั้นมันมีการคาดเดาอยู่ แต่การคาดเดานี้แหละจะพาให้จิตรวมได้ เพราะความพากเพียรและมีแผนที่บ่งบอกอยู่แล้วว่าธรรมของพระพุทธเจ้าอยู่ตรงนี้ หรือปริยัติบอกอยู่ เราต้องลงทุนลงแรงหรือว่าปฏิบัติธรรมเสียก่อน ผลคือปฏิเวธธรรม ก็จะปรากฏขึ้นตามกำลังปฏิบัตินี้หมายถึงตัว

สมาธิ ต้องทำสติให้พอทำความเพียรให้พอให้เต็มที่ จิตจึงจะรวมลงเป็นสมาธิจะรวมลงเวลาใดก็ได้ สมาธินี้มีอยู่ 3 อย่างตามตำรา แต่การปฏิบัติมีมากกว่านี้ ผู้ปฏิบัติต้องรู้เองคำว่าสมาธิมีอยู่ 3 อย่างนั้น 1. ขณิกสมาธิ จิตรวมลงนิดหน่อย 2.อุปจารสมาธิ จิตรวมลงนานกว่าขณิกะ 3. อัปปนาสมาธิ จิตรวมลงได้ตามที่เรากำหนดให้ลง ถ้ากลาย (เลย) อัปปนานี้ไปต้องเป็นฌาน รูปฌาน 4 และอรูปฌาน 4 หรือเรียกว่า “สมาบัติ 8” ที่อุททกดาบสและอาฬารดาบสปฏิบัติอยู่ในสมัยนั้นพระพุทธเจ้าเห็นว่ายังไม่ถูกทาง ทีนี้เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วจึงทรงดำริว่าจะไปเทศน์โปรดดาบสทั้ง 2 นั้น พระพุทธเจ้าก็รู้ว่าดาบสทั้ง 2ได้ตายไปก่อนแล้ว เสียประโยชน์เปล่าคือยังไม่ถึงพระนิพพาน ไปติดอยู่ในอรูปฌาน 4 หรืออรูปพรหมนั้นเอง นานแสนนาน แต่จะได้ลงมาเกิดอีกเพราะยังมีกิเลสเพียงขั้นโสดาบันก็ยังไม่ได้ นี้พูดให้หมดในเรื่องสมาธิสมาบัติ ทำให้เสียเวลาเปล่าเหมือนดาบสทั้ง 2 ฉะนั้นอย่าเอาฌานมายุ่งเกี่ยว เอาแต่อัปปนาสมาธิก็พอแล้ว เมื่อออกจากอัปปนาสมาธิแล้วให้พิจารณาทางด้านปัญญา ให้เข้าใจไตรลักษณ์เรียกว่าสัมมาทิฏฐิ, สัมมาสังกัปปะ ดังที่ได้อธิบายมาแล้ว แต่ให้ละเอียดเข้าไปอีก ศีลก็ได้อธิบายมาแล้วแต่ให้ละเอียดเข้าไปอีก สมาธิก็เหมือนกันให้ละเอียดเข้าไปอีก รวมย่อๆ ได้ชื่อว่าศีล, สมาธิ, ปัญญา บัดนี้ทำไมจึงเอาศีลขึ้นก่อน เพราะศีลเป็นของหยาบมองเห็นได้ง่ายๆ เช่นการรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อยชื่อว่าศีล จะเป็นศีล 5, ศีล 8, ศีล 10 หรือ ศีล 227 ก็ตาม ชื่อว่าศีลและก็มีอย่างหยาบ, อย่างกลาง, อย่างละเอียด อย่างละเอียดนี้จึงเป็นศีลในองค์มรรค เรียกว่า “อธิศีล” ผู้ไม่มีศีลต้องไปตกอบายภูมิทั้ง 4 คือ นรก, เปรต, อสูรกาย, สัตว์เดรัจฉาน “อบายภูมิ”แปลว่าภูมิหาความเจริญไม่ได้ ฉะนั้นจึงเอาศีลขึ้นมาก่อนและจะได้ปฏิบัติไปตามกำลังของตัวเอง ส่วนสมาธิกับปัญญานั้นไม่มีตัวเป็นนามธรรม มองไม่เห็นต้องรู้ทางใจ

ถึงอย่างไรก็ตามศีล, สมาธิ, ปัญญา นี้ขาดจากกันไม่ได้ เพราะเป็นองค์มรรคคือหนทางเดินให้ถึงความดับทุกข์ เช่นพระโสดาปัตติมรรคพระโสดาปัตติผล พระ

โสดาปัตติมรรคท่านเดินมรรคอยู่ ออกจากมรรคแล้วจึงเป็นพระโสดาปัตติผลหรือพระโสดาบัน เรียกว่าเป็นพระอริยบุคคลขั้นแรกพระพุทธเจ้ารับรองว่าไม่ได้ไปตกอบายภูมิทั้ง 4 เรียกว่าได้นิโรธ คือความดับทุกข์ขั้น 1 ท่านเดินมรรคเพื่อละ 1.สักกายทิฏฐิ, 2.วิจิกิจฉา, 3.สีลัพพตปรามาส, 3 ข้อนี้พระโสดาบันละได้เด็ดขาด คำว่า "สักกายทิฏฐิ" คือความเห็นเป็นเหตุให้ถือตนถือตัว คำว่า "วิจิกิจฉา"คือความลังเลเป็นเหตุไม่แน่ใจในปฏิปทาเครื่องดำเนินของตน คำว่า "สีลัพพตปรามาส" คือความเชื่อถือศักดิ์สิทธิ์ ด้วยเข้าใจว่ามีได้ด้วยศีลพรต อย่างนั้นอย่างนี้ (หรือลูบๆ คลำๆ ในศีล) พระสกิทาคามีก็ละสังโยชน์ได้เท่ากันกับพระโสดาบัน ผิดกันแต่ทำ ราคะ โทสะ โมหะให้เบาบางลงได้

พระอนาคามี ละ4.กามราคะ คือความกำหนัดด้วยอำนาจกิเลสกาม และ5.ปฏิฆะคือความกระทบกระทั่งแห่งจิต ได้แก่ความหงุดหงิดด้วยอำนาจโทสะ ข้อ 1 ถึงข้อ 5 เป็นสังโยชน์เบื้องต่ำ เรียกว่า "โอรัมภาคิยะสังโยชน์" พระอนาคามีตัดขาดได้ ส่วน6.รูปราคะ คือความคิดในรูปธรรม เช่นพอใจในบุคคลบางคนหรือแม้ในวัตถุอันเป็นอารมณ์แห่งรูปฌาน 7. อรูปราคะคือความคิดอยู่ในอรูปธรรม เช่นพอใจในสุขเวทนา 8. มานะคือ ความสำคัญตัวว่าเป็นนั้นเป็นนี้ 9. อุทธัจจะกุกกุจจะ คือความคิดพล่าน เช่นนึกอะไรก็เพลินเกินไปกว่าเหตุ 10. อวิชชา คือความหลงอันเป็นเหตุให้ไม่รู้ 5 ข้อเบื้องปลายนี้เป็นสังโยชน์ เบื้องสูงอย่างละเอียด เรียกว่า "อุทธัมภาคิยะสังโยชน์" นี้พระอรหันตมรรคตัดขาดได้

กิเลสอันผู้มีใจสัตว์ เรียกว่า "สังโยชน์" มรรคคือดาบที่จะตัดกิเลสอันผูกใจสัตว์ไว้ให้ขาดเป็นท่อนๆ ไป ตั้งแต่พระโสดาปัตติมรรคไปจนตลอดถึงพระอรหัตตมรรคก็เป็นจบกันในการเดินมรรคเพื่อความดับทุกข์ เพราะทุกข์หมดก็หยุดเดิน

สรุปเนื้อความได้ดังนี้ มรรคก็คือมรรค 8 ที่ได้อธิบายมาแล้วในเบื้องต้น ถ้าย่นย่อลงก็คือศีล, สมาธิ, ปัญญา นั้นเอง แต่สำคัญการเดิน ศีล, สมาธิ, ปัญญานั้นให้ละเอียดเข้าไปทุกทีๆ ตามขั้นตอนของพระโสดาบัน, พระสกิทาคามี, พระอนาคามี,

พระอรหันต์ เพราะเป็นมรรคอันเดียวกันเรียกว่า ศีล, สมาธิ, ปัญญา อันเดียวกัน ผิดแต่ว่าหยาบ, ปานกลางและละเอียดเท่านั้น เพราะกิเลสมันก็มีอย่างหยาบ,อย่างกลาง, อย่างละเอียดเหมือนกัน ฉะนั้นจึงได้เอาศีล, สมาธิ, ปัญญาอย่างหยาบ, อย่างกลาง, อย่างละเอียดหรืออย่างละเอียดยิ่ง เข้าไปตัดกิเลสให้ขาดเป็นท่อนน้อยท่อนใหญ่ตามความปรารถนานั้นแล

คำว่า "ผู้ใดทรามปัญญา" ก็คือผู้ไม่มีศีล, สมาธิ, ปัญญานั่นเอง ถึงเป็นอยู่นานแสนนานก็ไม่มีประโยชน์อะไร คำว่า "ผู้มีปัญญา"ก็คือผู้มีศีล, สมาธิ,ปัญญานั่นเอง ถึงอยู่วันเดียวหรือหลายวันก็ยิ่งประเสริฐไปจนตลอดชีวิตนั้นแล

ขอยุติการที่ได้อธิบายธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไว้เพียงเท่านั้น

เดินทางตรง

กิเลสอันผูกใจสัตว์อยู่ เรียกว่า สังโยชน์ มี 10 ประการคือ

1.สักกายะทิฏฐิ คือความเห็นเป็นเหตุให้ถือตัวถือตน

2.วิจิกิจฉา คือความลังเลเป็นเหตุให้ไม่แน่ใจในปฏิปทาเครื่องดำเนินของตน

3.สีลัพพตปรามาส คือความเชื่อถือศักดิ์สิทธิ์ด้วยเข้าใจว่ามีได้ ด้วยศีลพรตอย่างนั้นอย่างนี้

สังโยชน์ 3 ข้อนี้ พระโสดาบันตัดขาดได้สิ้นเชิง พระสกิทาคามีก็ตัดได้ขาดเช่นเดียวกับ พระโสดาบัน

กับทั้งทำราคะ โทสะ โมหะ ให้เบาบางลง

4.กามราคะ คือความกำหนัดด้วยอำนาจกิเลสกาม เรียกแต่เพียงว่า ราคะก็มี

5.ปฏิฆะ คือความกระทบกระทั่งแห่งจิตอันได้แก่ ความหงุดหงิดด้วยอำนาจโทสะ เรียก โทสะตรง ทีเดียวก็มี

สังโยชน์ตั้งแต่ข้อ 1 ถึง ข้อ 5 นี้ เป็นสังโยชน์เบื้องต่ำ คืออย่างหยาบเรียก “โอรัมภาคิยะสังโยชน์” นี้ พระอนาคามีตัดขาดได้สิ้นเชิง

6.รูปราคะ คือความคิดอยู่ในรูปธรรม เช่นพอใจในบุคคลบางคนหรือในพัสดุบางสิ่ง หรือแม้ในวัตถุ อันเป็นอารมณ์แห่งรูปฌาณ

7.อรูปราคะ คือความคิดอยู่ในอรูปธรรม เช่น พอใจในสุขเวทนา

8.มานะ คือความสำคัญตัวว่าเป็นนั้นเป็นนี้

9.อุทธัจจะ คือความคิดพล่าน เช่น นึกอะไรก็เพลินเกินไปกว่าเหตุ

10.อวิชชา คือความหลงอันเป็นเหตุไม่รู้จริง

จากข้อ 6 ถึงข้อ 10 นี้เป็นสังโยชน์เบื้องสูง คืออย่างละเอียดเรียก “อุทธัมภาคิยะสังโยชน์” นี้

พระอรหันตมรรคตัดขาดได้สิ้นเชิง

มรรค คือทางเดินหรือเครื่องมือหรือดาบเล่มหนึ่งอันคมกล้าเพื่อตัดสังโยชน์คือกิเลสอันผูกใจสัตว์อยู่ ให้ขาดออกจากใจ คือปัญญา ถ้าปัญญาไม่คมกล้าก็ตัดกิเลสไม่ขาดก็ตกอยู่ในกามภพ รูปภพ อรูปภพ ถ้าตัดกิเลสขาดหมดก็เข้าสู่พระนิพพาน

มรรคนั้นมีองค์ 8 คือปัญญาอันเห็นชอบ, ดำริชอบ, เจรจาชอบ, ทำการงานชอบ, เลี้ยงชีวิตชอบ, ทำความเพียรชอบ, ตั้งสติชอบ,ตั้งใจมั่นชอบ ย่อเข้ามี 3 คือศีล สมาธิ ปัญญา ย่อเข้าอีกให้เป็นมรรคะสามัคคี คือปัญญาอย่างเดียว

ปัญญาอันเห็นชอบว่าสิ่งนี้ทุกข์, สิ่งนี้เหตุให้เกิดทุกข์, สิ่งนี้ความดับทุกข์, สิ่งนี้ทางให้ถึงความดับทุกข์ ชื่อว่า “ มรรค” เพราะเป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ประสงค์แก้ราคะตัวเดียวก่อน จึงต้องเอาอสุภะกรรมฐานแก้ให้เป็นวิราคะ คือพ้นจากราคะ ดังบาลีรับรองว่า “วิราโค เสฏฺโฐ ธมฺมานํ บรรดาธรรมทั้งหลายวิราคะธรรมประเสริฐสุด”ดังนี้ ถ้าแก้ราคะได้แล้วปฏิฆะก็หมดไปเอง ก็เป็นพระอนาคามีเท่านั้น ข้างหน้าไม่ยากเพราะเคยชนะมาแล้ว

หลวงปู่บุญมา สุชีโว

พรหม 16 ชั้น แปลและอธิบาย

1.พ๎รัห๎มปาริสัชชา แปลว่าบริษัทแห่งพรหม อธิบายว่าพรหม ชั้นนี้เป็นบริวารของมหาพรหม

2.พ๎รัห๎มปโรหิตา แปลว่าปุโรหิตของพรหม คือ พรหมชั้นนี้ตั้งอยู่ในความเป็นปุโรหิตของ มหาพรหม

3.มหาพ๎รัห๎มา แปลว่าพรหมผู้ใหญ่ คือ พรหมชั้นนี้เป็นผู้ใหญ่กว่า 2 ชั้นนั้นด้วยอายุและวรรณะ

4.ปริตตาภา แปลว่ามีรัศมีน้อย คือ พรหมชั้นนี้มีรัศมีน้อยกว่าชั้นอัปปมาณาภา

5.อัปปมาณาภา แปลว่ามีรัศมีหาประมาณมิได้ คือพรหมชั้นนี้มีรัศมีมาก

6.อาภัสสรา แปลว่ามีรัศมีซ่านออก คือ พรหมชั้นนี้มีรัศมีแผ่ซ่านออกจากกายเหมือนกับเปลวไฟหรือ แสงประทีป

7.ปริตตสุภา แปลว่ามีความงามน้อย คือ พรหมชั้นนี้เมื่อเทียบกับชั้นบนก็นับว่ามีความงามน้อย

8.อัปปมาณสุภา แปลว่ามีความงามหาประมาณมิได้ คือ พรหมชั้นนี้มีความงามมากจนหาประมาณมิได้

9.สุภะกิณ์หะกา แปลว่าเกลื่อนไปด้วยความงาม คือ พรหมชั้นนี้งามด้วยรัศมีอันแผ่ออกจากกายเหมือนแท่งทองในหีบทอง

10.อสัญญีสัตตา แปลว่าไม่มีสัญญาเลย อธิบายว่าพรหมชั้นนี้มีแต่รูป ไม่มีเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณอะไร เวลาจะจุติจึงมีสัญญาก็จุติเลย

11.เวหัปผลา แปลว่ามีผลไพบูลย์ คือ พรหมชั้นนี้มีผลแห่งฌานไพบูลย์

12.อวิหา แปลว่าไม่เสื่อม คือ พรหมชั้นนี้ไม่เสื่อมจากสมบัติของตน

13.อตัปปา แปลว่าไม่เดือดร้อน คือ พรหมชั้นนี้ไม่ทำผู้ใดให้เดือดร้อน

14.สุทัสสา แปลว่าดูดีคือพรหมชั้นนี้มีรูปงามน่าดูอย่างยิ่ง

15.สุทัสสี แปลว่าความเห็นดี คือ พรหมชั้นนี้มีความคิดความเห็นดี

16.อกนิฏฐา แปลว่าไม่มีผู้น้อย คือ พรหมชั้นนี้มีแต่ผู้ใหญ่ด้วยคุณสมบัติและทิพย์สมบัติทั้งนั้น

ข้อ 1 ถึง ข้อ 3 ผู้ได้ปฐมฌาน,ข้อ 4 ถึง ข้อ 6 ผู้ได้ทุติฌาน, ข้อ 7 ถึง ข้อ 9 ผู้ได้ตติฌาน, ข้อ 10 ถึง ข้อ 11 ผู้ได้จตุตถฌาน, ข้อ 12 ถึง ข้อ 16 เป็นที่อยู่ของพระอนาคามี เรียกว่า “สุทธาวาส 5 ชั้น” คือ ชั้นที่ 1 ท่านผู้จะปรินิพพานในระหว่างอายุยังไม่ทันถึงกึ่ง, ชั้นที่ 2 ท่านผู้จะปรินิพพานต่อเมื่ออายุพ้นกึ่งแล้วจวนถึงที่สุด, ชั้นที่ 3 ท่านผู้จะปรินิพพานด้วยไม่ต้องใช้ความเพียรมาก, ชั้นที่ 4 ท่านผู้จะปรินิพพานด้วยต้องใช้ความเพียรมาก, ชั้นที่ 5 ท่านผู้มีกระแสในเบื้องต้นไปสู่อกนิฏฐาภพ คือต้องเลื่อนขึ้นไปเกิดในภพสูงขึ้นไปจนกว่าจะถึงชั้นอกนิฏฐา แล้วจึงจะปรินิพพานในภพนั้น, ข้อ 1 ถึง ข้อ 11 หมดอานิสงส์ของฌานสมาธิ แล้วจะได้ลงมาเกิดในมนุษย์โลกนี้อีก เพราะกามราคะยังมีอยู่

ด้วยเหตุนี้แล ผู้บำเพ็ญภาวนาจึงควรรีบเร่งแก้ไขราคะกิเลสให้หมดสิ้นไป และให้ละสังโยชน์ให้ได้ทั้ง 10 ข้อ ก็จะเป็นเหตุให้ได้สอุปาทิเสสนิพพาน คือ ดับกิเลสทั้งที่ยังมีเบญจขันธ์เหลืออยู่ ก็ไม่ต้องไปเกิดในพรหมโลกทั้ง 16 ชั้น

หลวงปู่บุญมา สุชีโว

การก่อสร้างกุฏิหลวงปู่

ต่อมาทางคณะบ้านหนองแกเห็นว่าหลวงปู่จะอยู่แน่นอนแล้ว จึงตกลงพร้อมใจกันนำเงินจำนวน 100,000 บาท (หนึ่งแสนบาทถ้วน) มาถวายหลวงปู่เพื่อสร้างกุฏิ ดังมีรายชื่อต่อไปนี้

1. พ่อใหญ่หนูพูล-แม่ใหญ่เม็ง ติวทอง (อดีตกำนัน)
2. พ่อทองเลื่อน-แม่บุญเย็น บุตรเวียงพันธุ์
3. พ่อยาด-แม่ทองศูนย์ เวฬุวนารักษ์
4. พ่อสวัสดิ์-แม่ทองคำ ดวงแสนฤทธิ์ (อดีต ผอ.)
5. อาจารย์รุ่งอรุณ-อาจารย์สงกรานต์ ศรีหาบัว (ครูต๋อง)

คณะนี้เป็นลูกหลานของพ่อใหญ่อุด ติวทอง ผู้นำพาสร้างวัดป่าบ้านหนองแก และพร้อมใจกันปักกฐินสามัคคีในปี พ.ศ. 2546 เพื่อหาเงินสมทบสร้างกุฏิ ดังมีรายชื่อต่อไปนี้

1. นางเพ็ญ เนาวราช บ้านสุขเกษม	2,000	บาท
2. พ่อสุขสันติ พัฒนเพ็ญ นำผ้าป่ามาจากอุดร	17,929	บาท
3. พ่อบัณฑิตและครอบครัว อุดรธานี	1,000	บาท
4. หลวงปู่เพียร วิริโย วัดหนองกอง	2,087	บาท
5. พระสมหวัง โชติธัมโม วัดป่าบุญญาพิทักษ์	4,000	บาท
6. พระอาจารย์พะเยาว์ วัดป่าศิลาวาส บ.ดินทรายอ่อน	3,080	บาท
7. ร้านตังลง อุดรธานี	2,000	บาท
8. คณะพระอาจารย์พิกุล วัดบ้านสร้างเสี่ยน	1,000	บาท
9. พ่อเชิดพงศ์ และครอบครัว อุดรธานี	1,000	บาท
10. เงินกฐินปี 2546 ฝากธนาคารแล้ว	158,009	บาท
11. เงินของวัดแต่ก่อนกฐิน จำนวน	22,418	บาท

12. พ่อเสาร์ จันทร์เหลือง บ้านโนนเกษมบริจาคอิฐบล็อก	1,000	ก้อน
13. ผอ. วีระ จันทร์ปัญญา บ้านลาด บริจาคอิฐบล็อก	1,000	ก้อน
14. ผอ.สวัสดิ์ ดวงแสงฤทธิ์ อ.บ้านไผ่ บริจาคอิฐบล็อก	1,000	ก้อน
15. คณะพระกิ้ง บ.ม่วง อ.บ้านผือ จ.อุดรฯ	1,140	บาท
16. นางผ่องศรี บ้านสุขเกษม มอบดอกเงินล้าน	2,000	บาท
17. ยายบ้านอ่างบูรพา	160	บาท
18. นางรุ่งนภา บ้านสุขเกษม	4,140	บาท
19. นายสุดใจ ภูคำน้อย บ.หนองแก	1,000	บาท
20. วันที่ 5 มีนาคม 2547 คณะพระอาจารย์สุขเกษม		
ถวายรถเก๋ง 1 คันและเงิน	11,005	บาท
(พ่อเสริม ภูมูล ร่วมบริจาค 5,000 บาท)		
21. พ่อประจักษ์ รักญาติ บ้านสุขเกษม	5,000	บาท
22. พ่อช่วง นาชัยสิน	1,060	บาท
23. พระมหาสันชัย ฐานธัมโม ส่งมาจากอเมริกา	13,000	บาท
24. นายสุทัศน์ บุตรเวียงพันธุ์	410	บาท
25. อนามัยบ้านหนองหว้า	40	บาท
26. น.ส. สุพรรษา กองปราบ	1,410	บาท
27. คณะนางลำพูนและนางอุ่น	1,521	บาท

ผู้บริจาคซื้อกระเบื้องปูพื้นกุฏี

คณะบ้านสุขเกษม จำนวนเงิน	10,240	บาท
คณะบ้านหนองแก จำนวนเงิน	560	บาท
คณะบ้านวังหมื่น บ้านสำราญสุข บ้านหนองผำ	600	บาท
ส.อบต. วิมาน หนอท้าว บ้านวังน้ำขาว	2,000	บาท
นางเรณู พรหมเมืองเก่า บ้านวังหมื่น	1,000	บาท
นางปาน อ่อนวันนา บ้านหนองแก	500	บาท
ผู้ใหญ่ชาญยุทธ กองปราบ บ้านสุขเกษม	500	บาท
นางผ่องศรี คำบุญเรือง บ้านสุขเกษม	500	บาท
นางป้อง โดดชัย บ้านสุขเกษม	500	บาท
อาจารย์อานนท์ มีนา	500	บาท
รวมเงินซื้อกระเบื้องปูพื้นกุฏี	11,340	บาท

งบประมาณสร้างกุฏี ครั้งที่ 1 วันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2547 จำนวนเงิน 362,203 บาท

งบประมาณสร้างกุฏี ครั้งที่ 2 วันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2547 จำนวนเงิน 412,753 บาท

สร้างกำแพงรอบกุฏี จำนวนเงิน 67,405 บาท โดยมีงบจากกรมศาสนา จำนวนเงิน 30,000 บาท

เทคอนกรีตพื้นฟุตบาทถึงกำแพงรอบกุฏีจนเสร็จเรียบร้อย

งบประมาณ ครั้งที่ 3 วันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2549 จำนวนเงิน 510,158 บาท

พระอาจารย์พะเยาว์วัดป่าศิลาวาส บ้านดินทรายอ่อนถวายแอร์ในวันถวายกุฏี เพื่อติดตั้งในกุฏี ๑ เครื่อง

พระอาจารย์สมเกียรติวัดถ้ำพระบ้านตาลเลียนถวายประตู 3 บาน และพร้อมใจกับพระอาจารย์พะเยาว์ถวายเตียงเหล็ก ๑ เตียง

วันที่ 23 ก.ย. 47 พระอาจารย์สมเกียรติ ถวายเตียงไม้สักอีก 1 เตียง ขนาดใหญ่

พระอาจารย์สุขเกษม ถวายเงินไว้สำหรับซ่อมรถ 5,000 บาท

โรงต้มน้ำย้อมผ้าและเก็บฟืน

- เงินทำบุญประจำปีประทายข้าวเปลือก ปี 2547 12,897 บาท
- งบประมาณการก่อสร้างรายจ่ายจำนวนเงิน 28,816 บาท

ถวาย เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2547 แต่ยังไม่เสร็จ

การสร้างเจดีย์

พ่อเสาร์ จันทร์เหลือง บ้านโนนเกษม ต.นากอก อ.ศรีบุญเรือง จ.หนองบัวลำภู พร้อมด้วยญาติๆ ทุกคน สร้างถวายวันที่ 15 เมษายน พ.ศ. 2547 ค่าก่อสร้างทั้งสิ้นเป็นจำนวนเงิน 203,350 บาท (สองแสนสามพันสามร้อยห้าสิบบาทถ้วน)

สร้างกำแพงรอบกุฏิทั้งสิ้นเป็นเงินทั้งหมด 67,405 (หกหมื่นเจ็ดพันสี่ร้อยห้าบาทถ้วน) เมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2548

อนุสรณ์ การสร้างอุโบสถ

พระครูปทุมมงคลญาณ หรือหลวงปู่บุญมา สุชีโว (นามสกุล จันทร์เหลือง) เจ้าอาวาสวัดสามัคคีสิริมงคล บ้านสุขเกษม ต.หนองบัว อ.เมือง จ.หนองบัวลำภู เป็นประธานการสร้างอุโบสถหลังนี้ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา วันที่ 21 มกราคม 2554 พร้อมด้วยคณะสงฆ์และชาวบ้าน มีนายสงกา ศรีกระภา (นายก อบต. หนองบัว) เป็นผู้ดูแลทั่วไป นายเสริม ภูมูล เป็นไวยาวัจกรเบิกจ่ายเงิน ได้เริ่มขุดหลุมเสาอุโบสถวันที่ 8 มกราม 2554 ด้วยแรงงานชาวบ้าน จากนั้นจึงว่าจ้างช่างทำต่อไป จนแล้วเสร็จ ในวันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2555 อุโบสถหลังนี้สำเร็จได้ด้วยอาศัยพุทธศาสนิกชนผู้เลื่อมใสศรัทธาในหลวงปู่บุญมา สุชีโว จากทั้งทางใกล้-ไกล เช่น ชาวบ้าน และ จ.อุดรธานี - ขอนแก่น - กรุงเทพฯ - ต่างประเทศ ร่วมกันบริจาคทำกฐิน- ผ้าป่า ให้โดยตรงก็มี จนอุโบสถหลังนี้สำเร็จลงด้วยดี

ใช้งบประมาณทั้งสิ้น 4,593,269.00 บาท

ประกอบพิธีผูกพัทธสีมา - ปิดทองฝังลูกนิมิตฉลองอุโบสถ วันที่ 18 - 20 ธันวาคม พ.ศ. 2555

ประกาศจารึก ณ วันที่ 20 ธันวาคม 2555

(ลงนาม)

พระครูปทุมมงคลญาณ

เจ้าอาวาสวัดสามัคคีสิริมงคล

รายนามผู้มีจิตศรัทธาร่วมบริจาคเพื่อจัดทำหนังสือประวัติหลวงปู่ ในการพิมพ์ครั้งที่ 2

พระอุทัย ปะภาโต	3,000	บาท
พระบุญเลิศ สุจิตโต	1,500	บาท
สามเณรอนุชิต อุตอามาต	1,000	บาท
สามเณรอมรเทพ อุตอามาต	100	บาท
คุณภาณุ-คุณจินดารัตน์ พรวัฒนา	5,000	บาท
คุณกฤษณ์พงศ์ วรรณทอง	2,000	บาท
คุณสมบัติ- คุณมณีรัตน์- คุณจุฑารัตน์	2,000	บาท
ฝ่ายสวัสดิการสังคม ร.พ.ศูนย์อุดรธานี	1,020	บาท
คุณนภาพร- คุณชูชาติ- ด.ช.ธนกร ภูขะมา	1,000	บาท
คุณชาลิณีย์-คุณศิรินาถ-คุณศุภโชค ศรีเฮือง	1,000	บาท
คุณชำนาญ-คุณพิศมัย มนตรีศรี พร้อมครอบครัว	1,000	บาท
คุณกรรนิการ์ รัตนวร - คุณชัยณรงค์ ศรีสหบุรี	1,000	บาท
คุณรติชนม์-คุณสุรีพร-ด.ช.สวราชย์-ด.ช.ฉันทิศา โสมมีชัย	1,000	บาท
คุณสุนันทา ศรีพันธ์ พร้อมครอบครัว	800	บาท
คุณภัทรนิษฐ์ สมวงษ์	500	บาท
คุณสงกา ศรีกระภา	500	บาท
คุณนันทิดา มนตรีศรี	500	บาท
ร้านเจ แอล วัสดุ อ. ศรีบุญเรือง	500	บาท
คุณราตรี หาญบำราช พร้อมครอบครัว	500	บาท
คุณธนพร ฝางแก้ว	500	บาท

คุณเสริม ภูมูล	500	บาท
คุณสุทินี อินทศิลา	500	บาท
คุณสุดาพร พัสดร	500	บาท
คุณศวิท เย็นทรวง	500	บาท
คุณศศิ เย็นทรวง	500	บาท
พ.อ.หงษ์ทอง พรหมสาร	300	บาท
คุณศิระ จำปาหอม – คุณสวิชญา เกียรติคีรีรัตน์	300	บาท
คุณราตรี หาญบำราช	300	บาท
คุณเศียร-คุณหนูเพียร กาลศรี	300	บาท
คุณเบญจวรรณ ชัยเจริญ	300	บาท
คุณกันยา สุขแสน	300	บาท
คุณอำไพร หนแสนดี	250	บาท
คุณประมล นาสมยนต์ พร้อมครอบครัว	250	บาท
คุณแสงพูน-คุณบุษบา-ด.ช.ชัยวัฒนา ศรีหาบัว	250	บาท
คุณอำนวย-คุณวารุณี-ด.ช.สิทธิโชค เพชรโก	250	บาท
คุณประเคน-คุณอุไร อุตอามาต	200	บาท
คุณกิตติยา ริพา	200	บาท
คุณพรรษกร นพรัตน์	200	บาท
คุณวันเพ็ญ-คุณสมจิตร ถานอาจนา	200	บาท
ด.ช.นิติวัฒน์ ศรีอรพิมพ์	200	บาท
คุณนพรัตน์ คำพิไล - ด.ช.ธราเทพ เหล่าคำ	200	บาท
คุณบรรลุ-คุณกันยา-ด.ญ.พุทธพร สุทธิแสง	200	บาท
คุณแม่จันทร์ศรี โยธาทูล	200	บาท

คุณสมคิด วงษ์ชาลี	200	บาท
คุณราตรี หาญบำราช พร้อมครอบครัว	200	บาท
คุณบรรจง ติวทอง	200	บาท
น้องอังเปา	200	บาท
คุณเทียม วันพุดชา	150	บาท
คุณผาย ปรุงชัยภูมิ	100	บาท
คุณผ่องศรี คำบุญเรือง พร้อมครอบครัว	100	บาท
คุณประจักษ์ รักญาติ	100	บาท
แม่ผอง ศรีกระภา	100	บาท
คุณละมูล รักญาติ	100	บาท
คุณหนม เหล็กกล้า	100	บาท
คุณชน-คุณทองเสริม ยะสาธโร	100	บาท
คุณชาญยุทธ กองปราบ	100	บาท
คุณทองศูนย์ สาวันทา	100	บาท
คุณวรรณา อุปนันท์	100	บาท
คุณสม กองปราบ	100	บาท
คุณศรีพันธุ์ อาสาชะนา	100	บาท
คุณทองม้วน ขันหล้า	100	บาท
คุณสุภาพ มงคลมะไฟ	100	บาท
คุณประมูล กมลคร	100	บาท
คุณอ้อย รัตนวงศ์	100	บาท
คุณพอง ไชยพิมพ์	100	บาท
คุณวัฒนา พรหมจารย์	100	บาท

คุณฉวี อุตอามาต	100	บาท
คุณดวงใจ นนทะปะ	100	บาท
คุณรัชนู คำพิไล-ด.ญ.วิมลศิริ สามารถ	100	บาท
คุณเกตุแก้ว พร้อนแสง-คุณพรทิพย์ คำพิไล	100	บาท
คุณอังคนา ดวงศรีบุตร	100	บาท
คุณคงเดช สุทธิแสง	100	บาท
คุณละมัย พันชะโก	100	บาท
คุณไข หมุนลี	100	บาท
คุณสมบูรณ์ สุโอยฐ์	100	บาท
คุณเปี่ยม สายสิม	100	บาท
คุณหล้ำ จันทร์เหลือง	100	บาท
คุณสุพัฒน์ วงศ์คำจันทร์	100	บาท
คุณอรทัย อุตอามาต	100	บาท
คุณทองเหลี่ยม ดำดง	100	บาท
คุณสายตาดำ พรหมจารย์	100	บาท
คุณบุญมี อ่อนวันนา	100	บาท
คุณลำไพร อาสาชะนา	100	บาท
คุณเนาว์ ทิพปัญญา	100	บาท
คุณทอง จันทร์เหลือง	100	บาท
คุณดำ ศรีลาคำ	100	บาท
คุณสำฤทธิ์ มณีวรรณ	100	บาท
คุณอารี บุสดี	100	บาท
คุณทองเนาว์ จันทะเบ้า	100	บาท

คุณเพ็ญจันทร์ หนูท้าว	100	บาท
คุณแหลม พรมภักดิ์	100	บาท
คุณกิตติศักดิ์ อุตอามาส	100	บาท
คุณเบ็ง พันชะโก	100	บาท
คุณทองม้วน บรรดาศักดิ์	100	บาท
คุณการ-คุณเรณู พรมเมืองเก่า	100	บาท
คุณอัมพร คำบุญเรือง	100	บาท
คุณสำรวย อุตอามาส	100	บาท
คุณจำรัส โชตะวัน	100	บาท
คุณสอน จิตตะผล	100	บาท
คุณสมพงษ์ โยธาทูล	100	บาท
คุณนาง อุปนันท์	100	บาท
คุณถวิล ยมนัส	100	บาท
คุณถาวร อุปนันท์	100	บาท
คุณอรดี อัคพัฒน์	100	บาท
คุณทรงวุฒิ ศรีเชียงสา พร้อมครอบครัว	100	บาท
คุณสิน กล่อมสูงเนิน	50	บาท
คุณนันท์-คุณน้อย อุปนันท์	50	บาท
คุณปิ่น บุษบา	50	บาท
บริษัท แปดจีกรุ๊ป จำกัด	8,750	บาท
คุณประยูร บุตตะโคตร	1,000	บาท
คุณสุภาวดี คุณยุทธภูมิ ด.ช.ทัชชานนท์ คนเพียร และครอบครัว	1,000	บาท
คุณปรีชา คุณวรรณา ธนสารจิระพงศ์	100	บาท